

Eindevaluatie Opggz

Eindrapport
Januari 2026

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Werkwijze evaluatie.....	4
Reflectie evaluatiecommissie Onderzoeksprogramma ggz	5
Evaluatierapport Onderzoeksprogramma ggz.....	7

Inleiding

In opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) heeft ZonMw het Onderzoeksprogramma ggz uitgevoerd (2016-2026). Volgens afspraak met VWS heeft ZonMw een externe eindevaluatie laten uitvoeren van dit 10-jarige programma.

De focus van deze eindevaluatie lag op het evalueren van de (voorlopige) opbrengsten en impact van de projecten, een procesevaluatie en de positie van het programma binnen het ggz veld. Het eindproduct is een resultaat- en procesevaluatie van het 10-jarige programma.

Het doel van de eindevaluatie was tweeledig. Enerzijds werd de evaluatie uitgevoerd ter verantwoording van de besteding van de programmagelden aan de opdrachtgever, het ministerie van VWS. Anderzijds dient deze evaluatie als input voor het vervolgprogramma van het Onderzoeksprogramma ggz.

ZonMw heeft een evaluatiecommissie ingesteld bestaande uit vier personen (1 voorzitter, 2 commissieleden en 1 ZonMw-medewerker in de rol van secretaris). De leden van de evaluatiecommissie zijn niet eerder werkzaam geweest in het programmateam of betrokken geweest als commissielid van het Onderzoeksprogramma ggz. Zij hadden als taak om het extern uit te voeren evaluatieonderzoek te begeleiden. Het externe onderzoek is uitgevoerd door Technopolis.

Dit rapport bestaat uit het evaluatierapport van Technopolis en wordt voorafgegaan door een reflectie van de evaluatiecommissie. Hierin reflecteert de evaluatiecommissie op het rapport van Technopolis en geeft zij aan waar aanbevelingen vanuit de evaluatie het vervolg van het Onderzoeksprogramma ggz verder kan versterken.

Werkwijze evaluatie

Het programmteam van Onderzoeksprogramma ggz heeft de opdrachtbeschrijving voor de evaluatie in januari 2025 vastgesteld. Hierna is een offerte verzoek uitgegaan naar vijf externe bureaus (middels een meervoudig onderhandse aanbesteding).

Begin februari 2025 is de evaluatiecommissie voor de begeleiding van de eindevaluatie ingesteld. ZonMw heeft eind februari 2025 één offerte ontvangen. Deze offerte is op 25 februari 2025 beoordeeld door de evaluatiecommissie en het programmteam, waarbij de opdracht werd gegund aan Technopolis. Met Technopolis vond een startgesprek plaats op 1 april 2025 waarin de doelstellingen en werkwijze van de evaluatie in meer detail zijn besproken.

Iedere twee weken was er een voortgangsgesprek tussen Technopolis en het ZonMw programmteam. De evaluatiecommissie is op drie momenten gedurende de evaluatieperiode bijeengekomen met Technopolis om de voortgang van de evaluatie te bespreken en indien nodig bij te sturen.

In de eerste helft van september 2025 is het conceptrapport van de evaluatie gedeeld met de evaluatiecommissie en het programmteam. Op 7 oktober 2025 heeft er een valorisatieworkshop plaatsgevonden, na oplevering van het concepteindrapport, met het programmteam van ZonMw. Op 14 oktober 2025 is de conceptrapportage van de evaluatie besproken door de evaluatiecommissie. Van november tot en met januari 2026 is het rapport definitief gemaakt op basis van de input uit deze bijeenkomsten en een paar correctierondes.

De evaluatiecommissie heeft haar reflectie geformuleerd en het voorliggend evaluatierapport is definitief vastgesteld.

Reflectie evaluatiecommissie Onderzoeksprogramma GGZ

Voor de uitvoer van de externe eindevaluatie van het Onderzoeksprogramma ggz is een evaluatiecommissie aangesteld. Deze evaluatiecommissie bestaat uit Philippe Delespaul (voorzitter), Richard Starmans, Denise Bosma en een secretaris vanuit ZonMw. De secretarisrol is opeenvolgend vervuld door Eline Evelo en vervolgens Rinske Boersma. Op drie momenten gedurende de evaluatieperiode zijn zij bijeengekomen met Technopolis om de voortgang van de evaluatie te bespreken, op onderdelen bij te sturen en de resultaten te duiden.

De evaluatiecommissie ondersteunt de uitkomsten, conclusies en aandachtspunten die zijn opgesteld door het externe bureau Technopolis. Zij waardeert de kundigheid en zorgvuldigheid van de uitvoering door Technopolis. De evaluatiecommissie is op de hoogte dat er reeds een opdracht is verleend vanuit VWS voor een vervolgprogramma voor onderzoek in de ggz. De evaluatiecommissie waardeert dat het programma gecontinueerd wordt, maar is ontgoocheld dat het budget beperkter is dan het afgeronde Onderzoeksprogramma ggz. Zij vinden dit niet in verhouding staat tot het leed en de grootte van de geestelijke gezondheidssector. Richting dit vervolg geeft de commissie onderstaande aandachtspunten en overwegingen mee om het toekomstig programma vorm te geven.

Onderzoeksprogramma als vliegwiel in de ggz

In het algemeen is de commissie tevreden dat in de gehonoreerde projecten van het Onderzoeksprogramma ggz een breed palet van onderzoeksorganisaties deelneemt. Mede omdat het domein ggz in de eerste geldstroom aan universiteiten onderbedeeld is én in meer algemene subsidieprogramma's aanvragen vanuit de ggz regelmatig het onderspit delven, ziet de commissie het programma als een grote toegevoegde waarde voor het veld. De commissie benoemt daarnaast de hoge kwaliteit van de samenwerkingsverbanden in de projecten en de vele internationale samenwerkingen als positief punt. Daarbij merkt de commissie ook op dat specifiek samenwerking met ggz-organisaties in internationaal verband bijzonder moeilijk is, omdat er in elk land andere obstakels te overwinnen zijn in de samenwerking tussen onderzoek en praktijk. Waar dit lukt, is dat extra te prijzen. Ook de manier waarop het cliënten- en naastenpanel structureel betrokken is, is uniek en waardevol voor het programma.

Aanvraagprocedure

Naar aanleiding van de aanbeveling in de evaluatie over de intensiteit van het aanvraagproces, vult de commissie aan dat het in de beoordeling van aanvragen van belang is goed geïnformeerde referenten te betrekken. Wanneer referenten een aanvraag inhoudelijk onvoldoende vatten, vervalt de beoordeling in algemeenheden die voor aanvragers verwarrend werken. Dat werkt in het proces een zekere mate van willekeur in de hand, dat te verhelpen is met goed geïnformeerde referenten.

Stimuleren van implementatie, communicatie en impact

De commissie signaleert dat implementatie niet eenvoudig is en doorontwikkeling menigmaal stopt, bijvoorbeeld bij e-health oplossingen die bijdragen aan herstel. Hiervoor kunnen mogelijk landelijke beleidsontwikkelingen stimulerend werken. Bij de constatering in deze evaluatie dat het voor onderzoekers soms onduidelijk is wat van hen verwacht wordt wanneer het over disseminatie en implementatie gaat, merkt de commissie op dat het vanuit een maatschappelijk oogpunt van belang is hierin meer ondersteuning te bieden.

De commissie vindt de wijze waarop ZonMw zichtbaar maakt wat werkt, zoals in het kennismagazine IMPACT – 10 jaar onderzoek in de ggz, bijzonder zinvol. Dergelijke brede en toegankelijke communicatie over resultaten kunnen een katalysator zijn waarmee niet alleen collega-onderzoekers worden bereikt, maar ook behulpzaam zijn richting praktijkorganisaties en bijvoorbeeld gemeenten.

Doelstellingen vervolgprogramma

De commissie onderschrijft dat, gezien de in de evaluatie beschreven Theory of Change, niet verwacht kan worden dat de lange termijn impact zoals geformuleerd in de doelstellingen van het programma in deze fase daadwerkelijk geëffectueerd is. Ook omdat een deel van de projecten nog niet zijn afgerond en het überhaupt na afloop van een project tijd kost voordat onderzoeksresultaten daadwerkelijk geïmplementeerd zijn in de zorgpraktijk. De commissie beveelt hierbij aan om in het vervolgprogramma te overwegen gericht doelstellingen te formuleren rond vraagstukken in de ggz en daarbij samenwerkingsverbanden te financieren die gezamenlijk de ruimte krijgen te bouwen aan brede onderzoekslijnen. Brede onderzoekslijnen bieden ook de mogelijkheid het programma aan te vullen, zodra er nieuwe inhoudelijke vraagstukken in het veld ontstaan.

Kennisagenda voor de ggz

Het baart de commissie zorgen dat het onderzoeksveld voor de ggz sterk gefragmenteerd is én dat de doorlooptijd van wetenschappelijk onderzoek niet synchroon loopt met snellere ontwikkelingen in het veld. De commissie ziet dan ook het belang van een kennisagenda voor de ggz, die wordt gedragen door zowel onderzoekers als praktijkorganisaties in het veld. Een dergelijke agenda kan verbindend werken in het gefragmenteerde onderzoeksveld, onderzoek synchroniseren met vragen uit de ggz-praktijk én fungeren als kompas voor het nieuwe Onderzoeksprogramma ggz. Partijen vanuit het ggz-veld dienen daarbij betrokken te worden. In het vervolgprogramma zal aandacht moeten zijn voor transdiagnostisch werken en context gedreven onderzoek. Ook dienen maatschappelijke ontwikkelingen en actuele akkoorden (zoals het IZA en AZWA) meegenomen te worden, waaronder het deels naar voren schuiven van de keten zodat mensen die in een kwetsbare positie terecht komen eerder goed geholpen worden en minder snel in de ggz terechtkomen, naast het vergroten van de door- en uitstroom van de curatieve ggz. Dit is een belangrijke ontwikkeling de komende jaren en zal impact hebben op de hele keten. Idealiter ziet de commissie dat er een dialoog-platform ontstaat vanuit onderzoek en praktijk van de ggz dat periodiek de koers kan herijken. Voor ZonMw ziet de commissie in dit kader een rol als verbinder en facilitator.

Januari 2026

Eindevaluatie Opgg

Eindrapport

Versie 3

Januari 2026

Eindevaluatie Opggz

Eindrapport

Veerle Bastiaanssen
Carlijn Schumacher
Suzanne Ansems
Gerwin Evers
Geert van der Veen
Anke Nooijen (Buro Dahlia)

Inhoudsopgave

Publiekssamenvatting	4
Procesevaluatie	4
Resultaatevaluatie	4
Positionering van het programma	5
Management samenvatting	7
Procesevaluatie	7
Resultaatevaluatie	8
Positionering van het programma	9
Aanbevelingen	9
1 Inleiding	11
1.1 Aanleiding, doel en scope van de evaluatie	11
1.2 Aanpak en methodologie	11
2 Procesevaluatie	13
2.1 Beschrijving van het programma	13
2.1.1 Historische context van het programma	16
2.1.2 Programmabureau	16
2.1.3 Verloop subsidierondes	16
2.1.4 Projecten per subsidieronde	19
2.1.5 Projectverloop	20
2.1.6 Activiteiten om de impact te vergroten	21
2.2 Bevindingen	22
2.2.1 Honorering	22
2.2.2 Budget	23
2.2.3 Verloop subsidierondes	23
2.2.4 Programmabureau	25
2.2.5 Projectverloop	26
2.2.6 De AGGT partijen	26
3 Resultaatevaluatie	28
3.1 Doelstellingen van het programma	28
3.1.1 Beleidsprioriteiten vanuit het Ministerie van VWS	30
3.2 Analyse van de resultaten	31
3.2.1 Aansluiting bij de thema's	31
3.2.2 Aansluiting bij de beleidsprioriteiten	31
3.2.3 Aandoeningen en doelgroep	31
3.2.4 Opbrengsten in onderzoeks- en kennisproducten	33

3.2.5	Wetenschappelijke impact	34
3.2.6	Impact in de praktijk	35
3.2.7	Samenwerking	37
3.2.8	Internationale samenwerking	38
3.3	Evaluatieve bevindingen	39
3.3.1	Doelstellingen van het programma	39
3.3.2	Verdeling van de projecten	39
3.3.3	Wetenschappelijke impact is hoog	39
3.3.4	Impact in de praktijk	40
4	Positionering van het programma	42
4.1	Analyse van de positionering van het programma	42
4.1.1	Positie van het onderzoeksprogramma in het ggz-veld	42
4.1.2	Meerwaarde en positie binnen het ggz-veld volgens stakeholders	42
4.1.3	Aansluiting bij trends, ontwikkelingen en actualiteiten	43
4.1.4	Aansluiting bij andere ZonMw-programma's	44
4.2	Evaluatieve bevindingen	45
5	Conclusies	47
6	Aanbevelingen	49
Bijlage A	Methodologie	51
A.1	Fase 1: Inceptiefase	51
A.2	Fase 2: dataverzameling	51
A.2.1	Interviews	52
A.3	Fase 3: Analyse en Rapportage	52
Bijlage B	Evaluatievragen	53
Bijlage C	Geïnterviewde organisaties	56
Bijlage D	Digitale vragenlijsten	57
D.1	Projectleiders	57
D.2	Commissieleden	59

Publiekssamenvatting

Het Onderzoeksprogramma ggz (Opggz) is in 2016 opgezet om wetenschappelijk onderzoek naar geestelijke gezondheidszorg te financieren. Het programma wordt uitgevoerd door ZonMw en gefinancierd door het ministerie van VWS. Opggz loopt eind 2025 af, waardoor er behoefte was aan een evaluatie van het programma. Deze evaluatie is tot stand gekomen aan de hand van een portfolio-analyse van de gehonoreerde aanvragen en subsidierondes, een bibliometrische analyse van de publicaties uit het programma, digitale vragenlijsten onder de projectleiders en leden van de beoordelingscommissie en interviews met diverse stakeholders.

Procesevaluatie

Het onderzoeksprogramma is tot stand gekomen uit de wens van de ggz partijen die samen de Agenda ggz voor gepast gebruik en transparantie (AGGT) hebben opgesteld. Het programma heeft door verlengingen uiteindelijk een looptijd van 10 jaar en een budget van 50 miljoen. In totaal zijn er onder Opggz 127 projecten gehonoreerd tot 2025, waarvan er voor 34 projecten een eindverslag beschikbaar was voor de evaluatie. Veel projecten lopen nog.

Opggz is een goedlopend programma en betrokkenen zijn positief over de rol die ZonMw heeft opgepakt. Zo wordt de consultatie van de veldpartijen in de totstandkoming van de rondes gewaardeerd omdat deze de interactie tussen de partijen faciliteert en ervoor zorgt dat de focus van de rondes wordt onderschreven door het veld. Daarnaast is het cliëntenperspectief goed geborgd in het programma door middel van het cliënten- en naastenpanel. Ook de beoordelingscommissie functioneert goed en heeft een diverse samenstelling aan expertise. Projectleiders zijn overwegend positief over het contact met ZonMw, met name over de duidelijke communicatie en richtlijnen.

Het onderzoeksprogramma heeft een honoreringspercentage van 35%, wat in de verwachte range valt voor een onderzoeksprogramma.

Diverse projectleiders geven aan dat ze het aanvraagproces als zwaar hebben ervaren. Het schrijven en coördineren met betrokken partijen kost veel tijd, vaak naast de gewone werkzaamheden. Dit verhoogt mogelijk de drempel voor professionals uit de praktijk om een aanvraag in te dienen.

Binnen het programma is met name praktijkgericht onderzoek gefinancierd (35% van de projecten). Langlopend en middel langlopend onderzoek worden in aantallen minder gefinancierd, maar beslaan wel een groot deel van het budget. Het faciliteren van dit type onderzoek binnen de ggz wordt aangemerkt als grote sterkte van het programma.

Resultaatevaluatie

In de update van de programmatekst in 2019 zijn de doelstellingen van het programma herzien. De herziene doelstellingen van het programma zijn het ontwikkelen, benutten en verzamelen van kennis door het financieren van (onderzoeks-)projecten die bijdragen aan het:

- Terugdringen van het aantal mensen met een psychische aandoening, door met vroeg ingrijpen te voorkomen dat klachten uitgroeien tot een stoornis,
- Voorkomen van escalatie van problemen, onnodige chroniciteit en daarmee gepaard gaande lange behandeltrajecten,

- Versterken van het herstelvermogen en het maatschappelijk functioneren van cliënten in de ggz en,
- Versterken van de kwaliteit en de doelmatigheid van de zorg.

Dit is een goede stap geweest om de doelstellingen beter aan te laten sluiten bij de daadwerkelijke uitvoering van het programma. Er blijft echter winst te behalen in de formulering van de doelstellingen en de impact pathways, omdat er geen duidelijk beeld is hoe het programma de stap ziet van projectuitkomsten (korte termijn outcomes) naar impact in de praktijk.

De projecten richtten zich met name op DSM-overstijgende aandoeningen (41% van de projecten) en depressieve-stemmingsstoornissen (37%), waarbij het mogelijk is voor 1 project om zich op meerdere aandoeningen te richten. Dit sluit aan bij een trend die in meerdere interviews werd benadrukt, namelijk dat het veld veelal werkt naar het loslaten van strikte DSM-classificaties.

De wetenschappelijke impact van het programma is zeer goed. Gemiddeld werden de 218 herleidbare publicaties 32 keer geciteerd, en de publicaties werden 4,25 keer meer geciteerd dan gemiddelde publicaties in dit veld. Dit is zeer hoog.

De impact in de praktijk van het programma is echter moeilijker om vast te stellen. Als in interviews gevraagd wordt naar concrete resultaten komen er maar beperkt voorbeelden naar voren. De impact- en implementatieactiviteiten van projectleiders zijn ook met name gericht op verspreiding van kennis, en niet zozeer op het behalen van impact in de praktijk en het is sterk afhankelijk van de projectleider hoeveel zij hierop inzetten. Voor externe veldpartijen is de zichtbaarheid van het programma en van de uitkomsten zeer beperkt. Stakeholders geven hierbij aan een rol voor ZonMw te zien, door bijvoorbeeld uitkomsten van de onderzoeken te communiceren en veldpartijen te betrekken in de disseminatie.

Er is binnen de projecten veel samengewerkt. Er zijn gemiddeld 5,5 partnerorganisaties per project en 318 unieke partners. Wetenschappelijke instituten zoals het Trimbos Instituut of academische ziekenhuizen zijn sterk vertegenwoordigd in deze samenwerkingen. Ook internationaal wordt er veel samengewerkt. De landen waar het meest mee wordt samengewerkt zijn de Verenigde Staten (33%) en Groot-Brittannië (28%), ook met topuniversiteiten als Harvard en MIT.

Het initiatief voor een onderzoeksproject komt zelden vanuit de praktijkinstellingen, onder andere doordat het volgende meerdere betrokkenen ontbreekt aan een 'onderzoeksklimaat' binnen de ggz. Door personeelskrapte en het beeld dat er weinig meerwaarde in onderzoek zit, is er weinig ruimte om onderzoek uit te voeren.

Positionering van het programma

Opggz is uniek in Nederland. Er is geen vergelijkbaar programma waarin de volle breedte van de ggz is ondergebracht. Stakeholders geven aan dat zonder deze gelden er aanzienlijk minder ggz-onderzoek zou zijn gedaan in Nederland, omdat zij veel concurrentie ervaren bij andere ZonMw- en NWO-programma's. Ook het samenbrengen van partijen door ZonMw wordt als een duidelijke meerwaarde gezien.

Het programma is qua doelstellingen complementair aan ZonMw-programma's op specifieke ggz-onderwerpen (zoals onbegrepen gedrag), en aan ZonMw-programma's die niet specifiek op de ggz gericht zijn.

Interviewees zijn positief over het feit dat het onderzoeksprogramma een vervolg krijgt. Over de specifieke invulling van het programma verschilden de meningen over zowel proces als thema's. Dit lijkt samen te hangen met de eigen positie van de partijen in het veld.

Management samenvatting

Het Onderzoeksprogramma ggz (Opggz) is in 2016 opgezet om wetenschappelijk onderzoek naar geestelijke gezondheidszorg te financieren. Het programma wordt uitgevoerd door ZonMw en gefinancierd door het ministerie van VWS. Opggz loopt eind 2025 af. Vanuit de evaluatieverplichting aan het ministerie van VWS en ter input voor het vervolgprogramma was er behoefte aan een resultaat- en procesevaluatie. Deze evaluatie is tot stand gekomen aan de hand van een portfolio-analyse van de gehonoreerde aanvragen en subsidierondes, een bibliometrische analyse van de publicaties uit het programma, digitale vragenlijsten onder de projectleiders en leden van de beoordelingscommissie en interviews met diverse stakeholders.

Procesevaluatie

Het programma is tot stand gekomen uit de wens van de ggz partijen die samen de Agenda ggz voor gepast gebruik en transparantie (AGGT) hebben opgesteld. Het programma heeft door verlengingen uiteindelijk een looptijd van 10 jaar en een budget van 50 miljoen. In totaal zijn er onder Opggz 127 projecten gehonoreerd tot 2025, waarvan er voor slechts 34 projecten een eindverslag beschikbaar was voor de evaluatie.

Opggz is een goedlopend programma en betrokkenen zijn positief over de rol die ZonMw heeft opgepakt. Zo wordt de consultatie van de veldpartijen in de totstandkoming van de rondes gewaardeerd omdat deze de interactie tussen de partijen faciliteert en ervoor zorgt dat de focus van de rondes wordt onderschreven door het veld. Daarnaast is het cliëntenperspectief goed geborgd in het cliënten- en naastenpanel en de relevantiecriteria. Hiermee is het cliëntenperspectief geïnstitutionaliseerd, wat uniek is ten opzichte van andere onderzoeksprogramma's. Ook de beoordelingscommissie functioneert goed en heeft een diverse samenstelling aan expertise. Projectleiders zijn overwegend positief over het contact met ZonMw, met name over de duidelijke communicatie en richtlijnen.

Uit vorige evaluaties kwam naar voren dat er sprake was van een laag honoreringspercentage van 15 en 12%. Hierin werden projectideeën en volledig uitgewerkte aanvragen samengenomen. In onze reconstructie, waarbij we enkel naar de volledig uitgewerkte aanvragen kijken, kwam naar voren dat 35% van de ingediende aanvragen uiteindelijk is toegekend. Dit is relatief normaal voor een onderzoeksprogramma.

Wel geven diverse projectleiders aan dat ze het aanvraagproces als zwaar hebben ervaren. Het schrijven en coördineren met betrokken partijen kost veel tijd, vaak naast de gewone werkzaamheden. Dit verhoogt mogelijk de drempel voor professionals uit de praktijk om een aanvraag in te dienen.

Aan de projecten die tot 2025 gefinancierd zijn, is er bijna €39,6 miljoen uitgegeven. De rest van het budget wordt in 2025 uitgegeven.¹ Bij 70% van de projecten was er cofinanciering (m.n. in-kind bijdragen, zoals tijd of materiaal), in totaal ruim €10,3 miljoen. Dat betekent dat het programma een multiplier heeft van ongeveer 1,25.

Binnen het programma is met name praktijkgericht onderzoek gefinancierd (35% van de projecten). Langlopend en middel langlopend onderzoek worden in aantallen minder gefinancierd, maar beslaan wel een groot deel van het budget. Het faciliteren van dit type onderzoek binnen de ggz wordt aangemerkt als grote sterkte van het programma.

¹ Het resterende bedrag bestaat uit twee laatste subsidierondes die nog niet afgerond waren gedurende de evaluatieperiode, beheerskosten en verschillende communicatie en implementatieactiviteiten.

Met de beschikbare data is niet met zekerheid vast te stellen hoeveel van de projecten te maken hebben (gehad) met vertraging. Van de projecten die vertraging hadden, gaven projectleiders aan dat dat met name kwam door COVID-19, praktische redenen (zoals personeelwisselingen) en in enige mate inclusie.

ZonMw heeft binnen het programma diverse activiteiten ondernomen om de impact van de projecten te vergroten, met name in de laatste fase van het programma. Dit deden zij onder andere door communicatie- en implementatieadviseurs in te zetten, het IMPACT magazine op te zetten en te delen, de Impact Leaders aan te stellen, en Verspreidings- en implementatie impulsen te geven aan afgeronde projecten.

Resultaatevaluatie

In de update van de programmatekst in 2019 zijn de doelstellingen van het programma herzien. De herziene doelstellingen van het programma zijn het ontwikkelen, benutten en verzamelen van kennis door het financieren van (onderzoeks-)projecten die bijdragen aan het:

- Terugdringen van het aantal mensen met een psychische aandoening, door met vroeg ingrijpen te voorkomen dat klachten uitgroeien tot een stoornis,
- Voorkomen van escalatie van problemen, onnodige chroniciteit en daarmee gepaard gaande lange behandeltrajecten,
- Versterken van het herstelvermogen en het maatschappelijk functioneren van cliënten in de ggz en,
- Versterken van de kwaliteit en de doelmatigheid van de zorg.

Dit is een goede stap geweest om de doelstellingen beter aan te laten sluiten bij de daadwerkelijke uitvoering van het programma. Er blijft echter winst te behalen in de formulering van de doelstellingen en de impact pathways, omdat er geen duidelijk beeld is hoe het programma de stap ziet van projectuitkomsten (korte termijn outcomes) naar impact in de praktijk.

Naast de doelstellingen zijn er in verschillende fases van het programma ook verschillende beleidsprioriteiten geweest, van specifieke prioriteiten voor het programma in 2016/2017 tot het Bestuurlijk akkoord Geestelijke Gezondheidszorg en het Integraal Zorgakkoord. Thematisch sluiten de projecten goed aan bij de doelstellingen en de beleidsprioriteiten.

De projecten richtten zich met name op DSM-overstijgende aandoeningen (41% van de projecten) en depressieve-stemmingsstoornissen (37%), waarbij het mogelijk is voor 1 project om zich op meerdere aandoeningen te richten. Dit sluit aan bij een trend die in meerdere interviews werd benadrukt, namelijk dat het veld veelal werkt naar het loslaten van strikte DSM-classificaties.

Het grootste deel van de projecten heeft wetenschappelijke output voortgebracht, of verwacht dit te doen (77%). Dit is opvallend, aangezien het grootste deel van de projecten (70%) ook aangaf dat benutting in de (zorg)praktijk het voornaamste doel was. Deze wetenschappelijke impact is zeer goed. Hiervoor hebben wij een bibliometrische analyse uitgevoerd over de 218 publicaties die voortkwamen uit de ondersteunde projecten. Gemiddeld werden de publicaties 32 keer geciteerd, en de publicaties werden 4,25 keer meer geciteerd dan gemiddelde publicaties in dit veld. Dit is zeer hoog.

De impact in de praktijk van het programma is echter moeilijker om vast te stellen. Als gevraagd wordt naar concrete resultaten komen er amper voorbeelden naar voren. De impact- en implementatieactiviteiten van projectleiders zijn ook met name gericht op

verspreiding van kennis, en niet zozeer op het behalen van impact in de praktijk. Het is ook sterk afhankelijk van de projectleider hoeveel zij hierop inzetten. Voor externe veldpartijen is de zichtbaarheid van het programma en van de uitkomsten zeer beperkt. Stakeholders geven hierbij aan een rol voor ZonMw te zien, door bijvoorbeeld uitkomsten van de onderzoeken te communiceren en veldpartijen te betrekken in de disseminatie.

Er is binnen de projecten veel samengewerkt. Er zijn gemiddeld 5,5 partnerorganisaties per project en 318 unieke partners. Wetenschappelijke instituten zoals het Trimbos Instituut of academische ziekenhuizen zijn sterk vertegenwoordigd in deze samenwerkingen. Ook internationaal wordt er veel samengewerkt. De landen waar het meest mee wordt samengewerkt zijn de Verenigde Staten (33%) en Groot-Brittannië (28%), ook met topuniversiteiten als Harvard en MIT.

Het initiatief voor een onderzoeksproject komt zelden vanuit de praktijkinstellingen, onder andere doordat het volgende meerdere betrokkenen ontbreekt aan een 'onderzoeksklimaat' binnen de ggz. Door personeelskrapte en het beeld dat er weinig meerwaarde in onderzoek zit, is er weinig ruimte om onderzoek uit te voeren.

Positionering van het programma

Opggz is uniek in Nederland. Er is geen vergelijkbaar programma waarin de volle breedte van de ggz is ondergebracht. De zichtbaarheid van het programma is voor partijen die niet bij de oprichting betrokken waren, niet erg groot. Door bekendheid van ZonMw worden de subsidierondes wel veel gevonden voor projectleiders. Stakeholders geven aan dat zonder deze gelden er aanzienlijk minder ggz-onderzoek zou zijn gedaan in Nederland, omdat zij veel concurrentie ervaren bij andere ZonMw- en NWO-programma's. Ook het samenbrengen van partijen door ZonMw wordt als een duidelijke meerwaarde gezien.

Het programma is qua doelstellingen complementair aan ZonMw-programma's op specifieke ggz-onderwerpen (zoals onbegrepen gedrag), en aan ZonMw-programma's die zich over het hele zorgdomein uitstrekken. Interne afstemming met andere ZonMw-programma's blijft een belangrijk aandachtspunt, bijvoorbeeld in het samenwerken via een gezamenlijke oproep of het gebruiken van elkaars netwerk.

Interviewees zijn positief over het feit dat het onderzoeksprogramma een vervolg krijgt. Over de specifieke invulling van het programma verschillen de meningen over zowel proces als thema's. Dit lijkt vooral samen te hangen met de eigen positie van de partijen in het veld. Met betrekking tot proces was meer aandacht voor praktijkinstellingen een punt dat meerdere keren terug kwam, alsmede meer aandacht voor implementatie van innovaties en kennis. Een grotere rol voor veldpartijen in de disseminatie van de subsidierondes en de uitkomsten van het programma, kwam meerdere keren naar voren.

Aanbevelingen

- Formuleer de doelstellingen voor het vervolgprogramma dusdanig dat ze passen bij een onderzoeksprogramma en concreet genoeg zijn om houvast te bieden aan de invulling van het programma. In de doelstellingen kan al een thematische richting aan het programma worden gegeven, maar gezien de lange looptijd van het programma en de versplintering van het veld zijn doelstellingen rondom het inspelen op kennisbehoeftes van partijen in het veld ook op zijn plaats. Uit de doelstellingen zal ook moeten blijken of de nadruk van het vervolgprogramma ligt op wetenschappelijke impact of toepassing en implementatie of een combinatie van beide.
- Stel voor het vervolgprogramma aan het begin een Theory of Change op, waarbij duidelijk wordt gemaakt hoe de activiteiten (het financieren van onderzoek) doorwerken richting

de beoogde impact (doelstellingen) van het programma. Houd met de inrichting van het programma rekening met deze impactpaden en zet hierop in om de impact van het programma te vergroten. Daarbij komt dat door de stap tussen onderzoeksresultaat en impact inzichtelijk en concreet te maken, ook houvast wordt geboden aan onderzoekers over de manieren waarop ze impact kunnen bereiken met hun onderzoek.

- Ga in gesprek met veldpartijen over de behoefte aan een gedragen onderzoeks- of kennisagenda om richting te geven aan het vervolgprogramma. Een dergelijke agenda kan vervolgens als leidraad fungeren voor het onderzoeksprogramma. Door aan het veld te vragen om tot een agenda te komen, ligt de verantwoordelijkheid bij het veld om elkaar op te zoeken, onderzoeksbehoeften in kaart te brengen en verschillende belangen tegen elkaar af te wegen. Dit neemt niet weg dat er voor ZonMw nog steeds een belangrijk en gewaardeerde rol als verbinder en facilitator ligt.
- Aangezien het vervolgprogramma ook een lange looptijd zal hebben, is het van belang om periodiek te verkennen of alle belangrijke partijen in het ggz-veld (nog steeds) betrokken worden bij het programma, of dat er door ontwikkelingen in het veld nieuwe partijen betrokken moeten worden.
- Overweeg in hoeverre het nodig is om de zichtbaarheid van het programma te vergroten. De subsidierondes krijgen genoeg aanmeldingen en worden door onderzoekers gevonden, hiervoor is het niet persé nodig om de zichtbaarheid te vergroten. Tegelijkertijd is het voor de positionering van het onderzoeksprogramma in het veld en het betrekken van veldpartijen bij het dissemineren en oppakken van de resultaten van het programma mogelijk wel wenselijk.
- Benut het netwerk van betrokken ggz-partijen nog meer bij het verspreiden van informatie over de subsidieoproepen, lopende project(samenwerkingen) en projectresultaten om de meerwaarde van het onderzoeksprogramma te vergroten.
- Ondersteun projectleiders in het creëren van impact in de praktijk door onderzoekers in contact te brengen met veldpartijen voor wie het onderzoek relevant is en die mogelijk een rol kunnen spelen in het oppakken, implementeren of vertalen van de onderzoeksresultaten naar de praktijk.
- Geef periodiek en toegankelijk inzicht in welke onderzoeksprojecten er gefinancierd zijn, wat er onderzocht wordt en welke resultaten beoogd worden, bijvoorbeeld door een IMPACT bundel of door thematische aanspreekpunten zoals Impact Leaders.
- Het subsidieaanvraagproces wordt als intensief ervaren door de aanvragers. Overweeg mogelijkheden om het aanvraagproces te versimpelen, bijvoorbeeld voor rondes voor kleinere subsidiebedragen of rondes die meer op praktijkonderzoek gericht zijn. Kijk hierbij expliciet naar het faciliteren van deelname van praktijkinstellingen, voor wie de barrières om (als leidende partij) in te dienen voor het onderzoeksprogramma hoog zijn.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding, doel en scope van de evaluatie

Het Onderzoeksprogramma ggz (Opggz) is in 2016 opgezet om wetenschappelijk onderzoek naar geestelijke gezondheidszorg te financieren. Dit gebeurde naar aanleiding van de ondertekening van de 'Agenda ggz voor gepast gebruik en transparantie' in 2015 en de opstelling van de onderzoek agenda 'Juiste behandeling op het juiste moment'. Het programma heeft als doelstelling het ontwikkelen, benutten en verzamelen van kennis door het financieren van (onderzoeks-)projecten die bijdragen aan het verminderen van psychische aandoeningen, het voorkomen van escalatie en chroniciteit, het bevorderen van herstel en maatschappelijk functioneren, en het verbeteren van kwaliteit en doelmatigheid van zorg. Door de groeiende vraag naar ggz en beperkte zorgcapaciteit blijft dit onderzoek nodig. Het Integraal Zorgakkoord stelt dat de ggz in Nederland van hoog niveau is, maar dat betere inzichten in effectiviteit en kwaliteit de zorg aan patiënten verder kunnen verbeteren.

Tussentijdse evaluaties in 2018 en 2021 onderschreven deze belangen, maar bieden ook inzicht in uitdagingen. Zo is het belangrijk om een evenwichtige verdeling te vinden enerzijds tussen afbakening van subsidierondes en anderzijds het bieden van de ondersteuning aan het brede ggz-veld. Daarnaast werd in beide evaluaties het belang benadrukt van cliëntenvertegenwoordiging en -participatie, waar ook in de eindevaluatie bij stil zal worden gestaan. Tot slot werden aanzienlijke projectvertragingen gesignaleerd, mede door de impact van COVID-19.

Opggz loopt eind 2025 af. Vanuit de evaluatieverplichting aan het ministerie van VWS en ter input voor het vervolgprogramma is er momenteel behoefte aan een resultaat- en procesevaluatie: een evaluatie die inzicht biedt in de resultaten en impact die behaald zijn en het proces van hoe deze tot stand kwamen. Bovengenoemde aandachtspunten worden expliciet meegenomen in deze eindevaluatie en er zal onderzocht worden of deze knelpunten nog steeds spelen en welke lessen hieruit kunnen worden getrokken voor de toekomst.

1.2 Aanpak en methodologie

De evaluatie richt zich op drie thema's, die elk een eigen hoofdstuk hebben in de evaluatie.

- Een procesevaluatie, waarin gekeken wordt naar het verloop van de subsidierondes, het projectverloop en de begeleiding van het programmabureau. (hoofdstuk 2)
- Een resultaat-evaluatie, waarin we ingaan op de opbrengsten van het programma, de impact op de doelgroep en de omgeving. (hoofdstuk 3)
- De positionering van het programma binnen het ggz-veld, waarin we dieper ingaan op de positie van het programma in de ggz, de waarde en relevantie van het programma. (hoofdstuk 4)

Deze evaluatie is tot stand gekomen aan de hand van een portfolio-analyse van de gehonoreerde aanvragen en subsidierondes, digitale vragenlijsten onder de leden van de beoordelingscommissie en projectleiders en interviews met diverse stakeholders. Voor een gedetailleerdere methodologische beschrijving zie Bijlage A.

Er moet wel worden opgemerkt dat slechts een klein aantal respondenten vanaf de start van het programma was betrokken en zicht heeft op alle tien jaren. Ook binnen ZonMw heeft veel personele vernieuwing plaatsgevonden. Hierdoor werden vragen tijdens de interviews vaak beantwoord met de laatste paar jaar van het programma in gedachten, wat het zicht op ontwikkelingen en keuzes in de beginperiode vermindert.

Daarnaast lijken er geen partijen te zijn met overzicht over het volledige ggz-veld. Diverse partijen verschillen aanzienlijk in hun rollen, positie binnen het systeem, achterban en ervaring, waardoor hun perspectieven vaak gekleurd zijn door hun eigen positie en wensen. Dit werd duidelijk tijdens de interviews over de toekomstige focus van het onderzoeksprogramma: de antwoorden liepen sterk uiteen en waren meestal gerelateerd aan de plek die een partij in het bredere veld inneemt. Slechts weinig partijen lijken het gehele veld vanuit een neutraal perspectief te kunnen overzien. ZonMw heeft gedurende het verloop van het programma deze rol steeds sterker gepakt, door een breder overzicht te behouden en partijen met elkaar te verbinden.

2 Procesevaluatie

In dit hoofdstuk gaan we dieper in op de processen van het onderzoeksprogramma over de gehele looptijd. We starten met een beschrijving van het programma (sectie 2.1) en geven vervolgens een overzicht van de belangrijkste bevindingen (sectie 2.2).

2.1 Beschrijving van het programma

Opggz betreft een tienjarig onderzoeksprogramma. Het programma is tot stand gekomen uit de wens van de ggz partijen die samen de Agenda ggz voor gepast gebruik en transparantie (AGGT) hebben opgesteld. Deze partijen waren Landelijk Platform ggz, Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie, GGZNederland, Landelijke Vereniging van Vrijgevestigde Psychologen en psychotherapeuten, Nederlands Instituut van Psychologen; Ineen; MeerGGZ, LHV, V&VN en P3NL. In de programmatekst van Opggz is opgenomen dat het programma in nauwe samenwerking met veldpartijen [...] zal worden uitgevoerd.

Het programma was initieel niet gepland voor 10 jaar. In 2016 werd 10 miljoen beschikbaar gesteld voor de periode 2016-2017, daarna is in 2018 5 miljoen toegezegd voor 1 jaar, en na de positieve tussentijdse evaluatie in 2018 is een additionele 35 miljoen toegezegd. Het programma heeft daardoor uiteindelijk een looptijd van 10 jaar en een budget van 50 miljoen.

In totaal zijn er onder Opggz 127 projecten gehonoreerd tot 2025². Van deze projecten, waren er 124 waarvoor een subsidieaanvraag, voortgangsverslag en/of eindverslag beschikbaar was voor de evaluatie.

Binnen Opggz worden vier typen subsidierondes uitgezet:

- Langlopend cohortonderzoek
- Klinisch toegepast onderzoek
- Praktijkgericht onderzoek
- Fellowshipsubsidies (persoonsgebonden)

Daarnaast zijn er drie inhoudelijke thema's:

- Vroege herkenning en behandeling: innovatief onderzoek dat zich richt op vroegdetectie en vroege interventies, waarbij de focus ligt op de individuele cliënt.
- Gepersonaliseerde zorg: onderzoek dat gericht is op de totstandkoming van gepersonaliseerde psychische gezondheidszorg
- Implementatie, praktijkprojecten en actualiteiten: implementatieprojecten hebben tot doel om de implementatie van gepaste zorg in de praktijk te versnellen. Praktijkgericht onderzoek is gericht op het op vernieuwende wijze oplossen van praktische problemen van professionals of ervaringsdeskundigen. Onder actualiteit beleid vallen studies die antwoord geven op actuele vragen van de politieke en beleidsprioriteiten.

Tot 2025 zijn er 25 subsidierondes geweest binnen het programma. Deze rondes zijn een combinatie van een type onderzoek en een of meerdere inhoudelijke thema's. Het overzicht van deze rondes is te vinden in Tabel 1.

² De rondes 2025 Academische Werkplaatsen ggz, 2025 Kwaliteitsgelden ggz, 2025 Praktijkgericht/implementatie ronde niet zijn meegenomen in deze evaluatie, aangezien ze openstonden gedurende de evaluatieperiode.

Tabel 1: Overzicht van de rondes onder Opggz

Jaar	Titel	Aantal gehonoreerde projecten	Beschikbaar budget	Gehonoreerd budget	Cofinanciering	Looptijd van projecten	Max budget per project
2016	Langlopend Onderzoek – Startsubsidies Depressies ³	4	€ 2.000.000,00	€ 1.581.629,00	€ 1.342.438,00	max 8 jaar	€ 1.000.000,00
2016	Implementatie- en Praktijkprojecten Depressie / kortlopend ⁴	5	€ 1.000.000,00	€ 910.866,00	€ 245.928,00	2 jaar	€ 200.000,00
2017	Fellowships	5	€ 1.500.000,00	€ 1.173.914,00	€ 436.612,00	3-5 jaar	€ 300.000,00
2017	Middel langlopende projecten	9	€ 3.000.000,00	€ 2.466.596,10	€ 955.723,00	4 jaar	€ 400.000,00
2017	Maatschappelijk en persoonlijk herstel bij psychische problemen, kortlopend	7	€ 1.200.000,00	€ 885.440,00	€ 478.069,00	2 jaar	€ 150.000,00
2017	Kennissynthese Voeding en psychische gezondheid	1	€ 50.000,00	€ 50.000,00	€ 8.129,00	6 maanden	€ 50.000,00
2018	Middel langlopende projecten	8	€ 3.000.000,00	€ 3.945.335,00	€ 1.402.268,00	5 jaar	€ 500.000,00
2018	Fellows	5	€ 1.500.000,00	€ 1.500.000,00	€ 632.907,00	3-5 jaar	€ 300.000,00
2019	Langlopend cohortonderzoek naar vroege herkenning en behandeling in de geestelijke gezondheidszorg	5	€ 7.500.000,00	€ 7.492.610,00	€ 1.277.184,00	8 jaar	€ 1.500.000,00
2020	Klinisch toegepast onderzoek, middellang lopend	6	€ 3.000.000,00	€ 3.222.180,00	€ 1.060.026,00	Max 7 jaar	€ 600.000,00
2020	Fellowships	7	€ 1.800.000,00	€ 1.797.935,00	€ 262.640,00	3-5 jaar	€ 300.000,00
2021	Klinisch Toegepast Onderzoek	5	€ 3.000.000,00	€ 2.881.900,00	€ 335.752,30	5-7 jaar	€ 600.000,00
2021	Praktijkgericht onderzoek: wachttijden in de ggz en maatschappelijk en/of persoonlijk herstel	9	€ 3.000.000,00	€ 1.561.585,00	€ 202.700,40	2 jaar	€ 200.000,00
2021	DITSMI (ggz-instellingen)	4	€ 200.000,00	€ 199.744,00	€ -	18 maanden	€ 50.000,00
2021	DITSMI (projectbureau)	1	€ 300.000,00	€ 299.940,00		2 jaar	€ 300.000,00
2022	Fellowshipronde (AIMS)	6	€ 1.800.000,00	€ 1.784.259,00	€ 175.792,27	3-5 jaar	€ 300.000,00

³ In de dataset zijn de projecten die een startsubsidie hebben gekregen en het ene project dat een vervolgsubsidie heeft gekregen na de startsubsidie samengenomen

⁴ De subsidieoproep voor deze ronde ontbreekt in de data die we aangeleverd hebben gekregen, waardoor hier informatie mist.

2022	Praktijkronde (AIMS): Versterking van passende zorg in de eerstelijns ggz	13	€ 3.200.000,00	€ 587.640,00	€ 358.246,00	2 jaar	€ 200.000,00
2022	Implementatie Science practitioner Fellowships	3	€ 300.000,00	€ 149.176,00	€ 8.007,00	18 maanden	€ 100.000,00
2023	Klinisch Toegepast Onderzoek naar vroege herkenning en behandeling in de geestelijke gezondheidszorg	7	€ 4.200.000,00	€ 3.933.675,00	€ 578.843,47	5-7 jaar	€ 600.000,00
2023	Praktijkgericht onderzoek: stimuleren van hybride zorg in de ggz	6	€ 2.500.000,00	€ 2.395.585,00	€ 603.567,80	2 jaar	€ 500.000,00
2024	Impact leaders	4	€ 199.996,00	€ 199.929,00	€ -	1 jaar	€ 49.999,00
2024	Kwaliteitsgelden ⁵	4		€ 557.866,00	€ -		

⁵ Het programma kwaliteitsgelden ggz valt onder het onderzoeksprogramma ggz, maar is ook een programma op zich. Hierdoor is het beschikbare bedrag per ronde niet op dezelfde manier voor handen als bij de andere rondes. Totaal is er voor het programma kwaliteitsgelden ggz 7 miljoen beschikbaar, verdeeld over verschillende rondes, waar dit er een van is.

2.1.1 Historische context van het programma

De context waarbinnen het onderzoeksprogramma zich bevindt, is tijdens de looptijd van het programma behoorlijk veranderd. Zo heeft de sector de afgelopen tien jaar te maken gehad met een toenemende zorgvraag en personeelstekorten, wat heeft geleid tot lange wachtlijsten en een hoge werkdruk. Ook heeft het veld zich steeds meer interdisciplinair ontwikkeld, met een belangrijkere rol voor gemeenten, huisartsen, verpleegkundigen en ervaringsdeskundigen. Tegelijkertijd is het veld versplinterd, met verschillende belangen en een groot aantal stakeholders die niet altijd optimaal samenwerken. Het is voor een langdurig onderzoeksprogramma een uitdaging om gedurende deze ontwikkelingen aan te blijven sluiten bij de behoeften van het veld en van VWS.

Het programma is gestart naar aanleiding van de Agenda voor Gepast Gebruik en Transparantie, maar ontwikkelingen als het Hoofdlijnenakkoord GGZ en het Integraal Zorgakkoord hebben weer nieuwe prioriteiten gesteld en veranderingen in het veld te weeg gebracht.

Gedurende de looptijd van het programma zijn er veel veranderingen geweest in omgevingsfactoren, zowel vanuit VWS als vanuit de sector. De contactpersoon vanuit VWS wisselde regelmatig en er vonden verschillende beleidsontwikkelingen plaats. Zo waren de rondes in 2016 en 2017 gericht op specifieke thema's (namelijk depressie bij jonge vrouwen en adolescenten, en de relatie tussen voeding en geestelijke gezondheid) op verzoek van de toenmalige minister. Tussen 2017 en 2019 ontbraken duidelijke beleidsprioriteiten voor de ggz, terwijl ze in de periode 2019-2022 gevormd werden door het Bestuurlijk akkoord Geestelijke Gezondheidszorg.⁶ Hoewel het onderzoeksprogramma hier niet expliciet aan gekoppeld was, vormden deze doelen wel de belangrijkste beleidsmatige richting in het veld. Vanaf 2022 werd het Integraal Zorgakkoord de belangrijkste bestuurlijke context, met een bredere focus op de gehele zorg en niet specifiek op de ggz.

2.1.2 Programmabureau

Het programmabureau is het team binnen ZonMw dat zich bezighoudt met de uitvoering van het onderzoeksprogramma ggz. Dit omvat o.a. het opstellen van het programmavoorstel, uitwerken van de subsidieoproepen, het draaien van de subsidierondes, het monitoren van gefinancierde projecten en het onderhouden van contacten met externe partners en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Overkoepelend is het belangrijk om op te merken dat er in de bezetting van het programmabureau in de afgelopen 10 jaar veranderingen hebben plaatsgevonden. Dit maakte voor deze evaluatie dat historische kennis over het programma, zoals waarom welke keuzes zijn gemaakt en hoe de opvolging van de vorige evaluaties is geweest relatief beperkt was.

2.1.3 Verloop subsidierondes

De **totstandkoming van een subsidieronde** is de uitkomst van een heel proces. Binnen het programmabureau wordt eerst gekeken welk van de inhoudelijke thema's aan de beurt is, welke type onderzoek hierbij past en welk type ronde hier vervolgens bij aansluit. Ook wordt er gevarieerd tussen het type rondes. Deze combinatie vormt de basis van de consultatie die het programmabureau vervolgens organiseert. Deze consultatie is gericht op de 'AGGT-partijen'. De manier van consulteren verschilt, eerder gebeurde dit vooral door individuele gesprekken

⁶Zie ook: https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2018Z13981&did=2018D39363

met de organisaties, recent zijn er ook bijeenkomsten georganiseerd waarbij de verschillende partijen mee kunnen denken over de invulling van de ronde. De input van de partijen wordt door ZonMw gebruikt om de omschrijving van de subsidieronde te komen, waaronder gestelde relevantie- en kwaliteitscriteria.

Zoals in de beschrijving van het thema 'Implementatie, praktijkprojecten en actualiteiten' al is aangegeven, is er binnen het programma ook ruimte voor subsidierondes die direct voortkomen uit beleidsvragen van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Dit ging o.a. over de DITSMI⁷ ronde, de eerste rondes rondom depressie, bij jonge vrouwen de ronde Kennissynthese Voeding en Psychische gezondheid (waar 1 project is gefinancierd)⁸ en het programma kwaliteitsgelden dat voortkomt uit het Integraal Zorgakkoord. Dit laatste is een programma op zich, maar valt binnen de organisatiestructuur onder onderzoeksprogramma ggz.

Vervolgens publiceert **ZonMw een vooraankondiging van de ronde**. De vooraankondiging stelt geïnteresseerde partijen in staat om partners te vinden en een subsidieaanvraag voor te bereiden. Verschillende typen subsidierondes hebben ook verschillende eisen. Zo is het in praktijkrondes verplicht om praktijkorganisaties te betrekken in het onderzoeksconsortium. Het samenwerken in een multidisciplinair samenwerkingsverband is de enige manier om in te dienen voor deze rondes, het is ook niet mogelijk om als praktijkorganisatie alleen mee te doen. De fellowrondes zijn daarentegen persoonsgebonden en worden aan 1 persoon verstrekt.

In 9 rondes was er na de vooraankondiging van de ronde een extra fase (zie *Tabel 2*). Voor deze rondes is gevraagd om eerste een **Project Idee (PI)** in te dienen. Een PI is korter dan een volledig uitgewerkt onderzoeksvoorstel om te voorkomen dat aanvragers heel veel tijd en moeite gaan steken in een uitgewerkte aanvraag als het project relatief weinig slagingskans zou hebben. Het PI wordt beoordeeld door de beoordelingscommissie die een positief of negatief advies geeft. Dit advies is niet bindend en de aanvrager kan er alsnog voor kiezen om een volledig uitgewerkte aanvraag in te dienen wanneer deze een negatief advies heeft ontvangen.

9 van de 21 rondes hebben gebruik gemaakt van een PI-fase. In 2018 tot 2021 was dit voor alle rondes het geval, maar ook in 2017, 2022 en 2023 waren er rondes waarbij dit het geval was. Voor elke ronde van Klinisch Toepast onderzoek is gebruik gemaakt van een PI-fase.

⁷ Het doel van deze subsidieoproep was om ggz-instellingen te ondersteunen bij de implementatie van het zorgmodel DITSMI (Diagnose, Indicate, Treat, Severe Mental Illness) in hun instelling.

⁸ Programmanummer 636200001 / 60-63600-98-214

Tabel 2: Rondes met en zonder Project Idee fase

Jaar	Rondes met een Project Idee fase	Rondes zonder Project Idee Fase
2016		– Langlopend Onderzoek – Startsubsidies Depressies – Implementatie- en Praktijkprojecten Depressie / kortlopend
2017	– Middel langlopende projecten	– Fellowships – Langlopend onderzoek depressie – Maatschappelijk en persoonlijk herstel bij psychische problemen, kortlopend – Kennissynthese Voeding en psychische gezondheid
2018	– Fellowships – Middel langlopende projecten	
2019	– Langlopend cohortonderzoek naar vroege herkenning en behandeling in de geestelijke gezondheidszorg	
2020	– Klinisch toegepast onderzoek, middellang lopend – Fellowships	
2021	– Klinisch Toegepast Onderzoek	– Praktijkgericht onderzoek: wachttijden in de ggz en maatschappelijk en/of persoonlijk herstel – DITSMI (op uitnodiging) –
2022	– Praktijkronde (AIMS): Versterking van passende zorg in de eerstelijns ggz	– Fellowshipronde (AIMS)
2023	– Klinisch Toegepast Onderzoek naar vroege herkenning en behandeling in de geestelijke gezondheidszorg	– Praktijkgericht onderzoek: stimuleren van hybride zorg in de ggz
2024		– Impact leaders – Kwaliteitsgelden

Na de opening van de call organiseert ZonMw vaak een informatiebijeenkomst over de call om informatie te verschaffen en vragen te beantwoorden. Na de sluiting van de subsidieronde, begint de beoordeling. Het programmabureau van ZonMw doet eerst een volledigheidstoets, waar getoetst wordt of de aanvraag volledig is ingediend en er aan de praktische voorwaarden is voldaan.

Vervolgens worden de subsidieaanvragen op kwaliteit beoordeeld door minimaal twee **externe en onafhankelijke (wetenschappelijke⁹) referenten**.¹⁰

Tegelijkertijd worden de subsidieaanvragen op relevantie voor de cliënt en betrokkenheid van cliënten beoordeeld door het **cliëntenpanel**. Voor dit programma is namelijk in samenwerking met MIND¹¹ een cliëntenpanel opgesteld, bestaande uit een flexibele poule van mensen die

⁹ Het zijn niet altijd wetenschappelijke referenten. Wanneer het een meer praktijkgerichte ronde betreft, worden er praktijkprofessionals geconsulteerd.

¹⁰ Er is een ronde kwaliteitsgelden geweest, waarbij er geen gebruik is gemaakt van referenten.

¹¹ MIND is een onafhankelijke maatschappelijke organisatie die psychische gezondheid in Nederland wil bevorderen en ondersteuning wil bieden aan iedereen die hier mee te maken heeft. De organisatie streeft naar een betere

ervaring hebben met één of meerdere psychische aandoeningen. Afhankelijk van de aanvragen worden verschillende leden van het panel betrokken. De leden van het cliëntenpanel zijn getraind (hier is meer info over) en krijgen een vergoeding voor hun werk.¹²

De beoordelingen van de wetenschappelijke referenten en het cliëntenpanel worden met de aanvrager gedeeld, die de gelegenheid heeft om schriftelijk **wederhoor** te geven. Ook dit wederhoor gaat vervolgens ook naar de commissie.

De **programmacommissie** geeft op basis van de subsidieaanvraag, de beoordelingen van het cliëntenpanel, de wetenschappelijke referenten en het wederhoor een oordeel. De beoordelingscommissie is verantwoordelijk voor het beoordelen van de ingediende subsidieaanvragen. De commissie bestaat momenteel uit een voorzitter en 12 leden. Alle leden van de commissie hebben eigen en verschillende expertise op het gebied van geestelijke gezondheid. Er zitten diverse professoren en hoogleraren in de commissie, maar ook een ervaringsdeskundige, een bestuurslid van de federatie van verenigingen van professionals in de psychologische en pedagogische zorg (P3NL), een medisch adviseur bij een zorgverzekeraar en een lector. De samenstelling van de commissie is over de afgelopen 10 jaar logischerwijs veranderd en er zijn totaal 11 oud-leden die hebben deelgenomen aan de commissie. Vrijwel alle oud-leden hebben voor een periode van 5 jaar deelgenomen aan de programmacommissie, dezelfde termijn die voor de huidige leden geldt.

In een aantal rondes, gaf de commissie een voorlopig oordeel waarna de meest kansrijke kandidaten werden uitgenodigd voor een interview, waarin de kandidaat een beknopte presentatie geeft en de commissie vragen kan stellen over de aanvraag. Na afloop van de presentatie wordt dan een **definitief oordeel** vastgesteld.

Nadat het definitieve oordeel is gemaakt, wordt er een **prioritering** gemaakt van de aanvragen op basis van een kwaliteits- en relevantie matrix. Deze matrix verschilt lichtelijk per subsidieronde, omdat bij het opstellen van de subsidietekst wordt bepaald of relevantie of kwaliteit de prioriteit heeft in die ronde. In de meeste gevallen wordt een aanvraag afgewezen als deze matig of onvoldoende van kwaliteit is en laag relevant. In enkele rondes zijn aanvragen die voldoende van kwaliteit waren ook afgewezen. Als een aanvraag niet is afgewezen, is deze in principe honorabel. Op basis van de prioritering wordt vervolgens bepaald welke projecten daadwerkelijk subsidie krijgen.

2.1.4 Projecten per subsidieronde

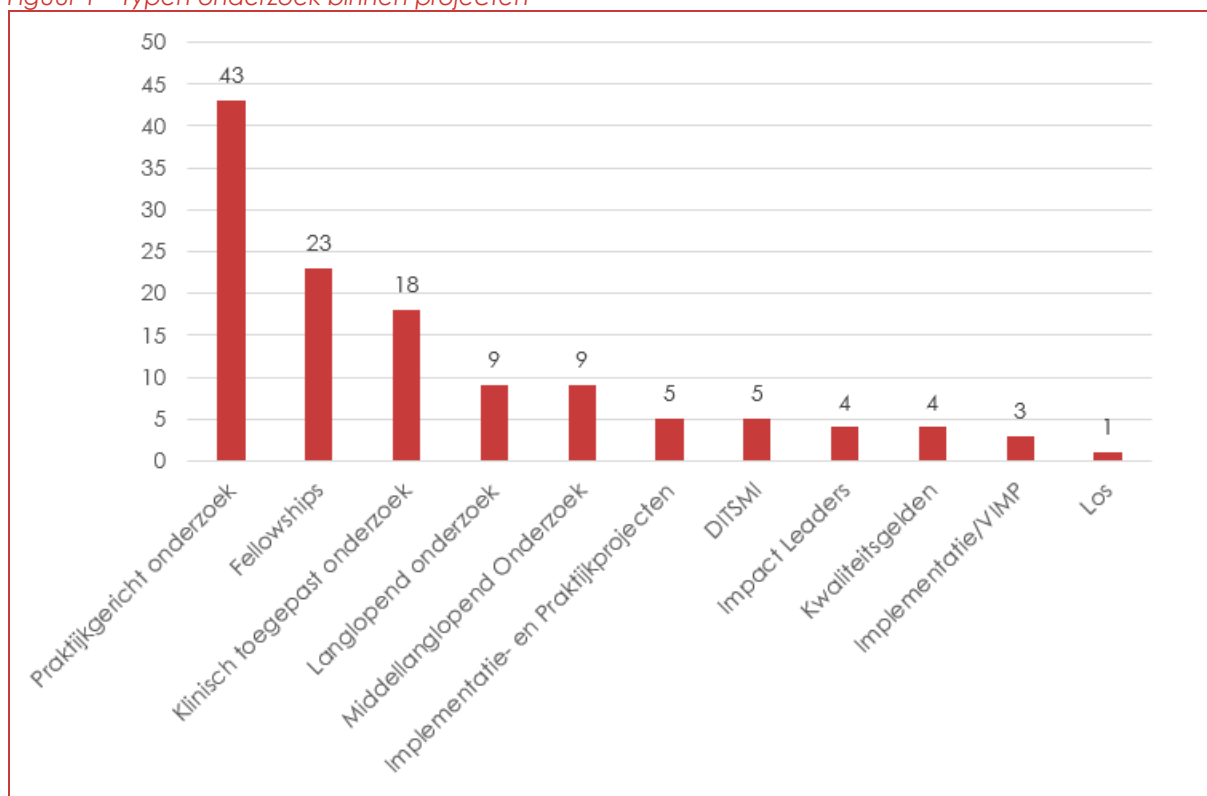
Het onderzoeksprogramma richt zich, afhankelijk van de subsidieronden, op verschillende typen onderzoek. Dit gaat van kortlopend, praktijkgericht onderzoek tot langlopend cohortonderzoek en talentontwikkeling door middel van fellowships. Onder het programma is qua aantallen projecten met name praktijkgericht onderzoek gefinancierd (35%, zie Figuur 1). Denk hierbij bijvoorbeeld aan onderzoek dat zich richt op het verbeteren van behandelingen, het evalueren van bestaande werkwijzen en het ontwikkelen van een nieuwe zorgaanpak. Ook zien we hier regelmatig projecten terug die zich richten op digitalisering in de zorg, zoals het opzetten en verspreiden van dashboards.

behandeling en ondersteuning en voor meer begrip en respect voor psychische gezondheid in de samenleving. Het is een van de partijen die hebben bijgedragen aan de originele AGGT agenda in 2016 (checken) en leveren samen met andere stakeholders input aan het programma. De kennisagenda van MIND uit 2019 heeft, samen met andere kennisagenda's van o.a. NVvP, P3NL en V&VN, ook gediend als input voor het vervolg van het onderzoeksprogramma na 2019.

¹² Wanneer MIND zelf betrokken is bij een aanvraag, wordt gebruik gemaakt van een ander cliëntenpanel.

Langlopend onderzoek (max. 8 jaar) en middel langlopend onderzoek (4-7 jaar) worden beiden in interviews aangemerkt als een belangrijke sterkte van het programma. Ze vormden beiden 7% van alle projecten en kwamen met name aan het begin van de looptijd voor. Hoewel dit niet een groot aandeel is van de projecten, is er bijna €10 miljoen aan dit type projecten gefinancierd. Dit type onderzoek is vaak moeilijk te financieren binnen de ggz en tegelijkertijd van groot belang om bijvoorbeeld inzicht te krijgen in de ontwikkeling van risicofactoren en ziektebeloop over langere tijd. Het belang van die langere looptijd zit ook in het kunnen bouwen aan een groep die gezamenlijk kennis, ervaring en een netwerk opbouwt rondom een specifieke aandoening of thema.

Figuur 1 Typen onderzoek binnen projecten

Technopolis B.V. (2025) op basis van de AIPC

2.1.5 Projectverloop

Als een project is gehonoreerd krijgt de projectleider een besluitbrief en wordt er gevraagd om documentatie gevraagd, zoals een meldingsformulier, een samenwerkingsovereenkomst en een data-managementplan. Daarna kan het project van start.

Gedurende de looptijd van een project heeft het programmabureau af en toe contact met de projectleider. 1 keer per jaar wordt een schriftelijke update verwacht, dit kan in de vorm van een update of in de vorm van een voortgangsverslag zijn. Dit is een kort invulformulier, waarin een samenvatting van de voortgang wordt gegeven van enkele regels en een opsomming van de bereikte resultaten wordt gegeven. Ook wordt er aan de hand van een voortgangsvragenlijst gecontroleerd of het project verloopt volgens de subsidieaanvraag en wordt er om een overzicht van publicaties gevraagd. Tot slot wordt er gevraagd om inzicht te geven in de mogelijkheden van verspreidings- en implementatiegebieden.

Het programmabureau doet ook site visits bij langlopende projecten om extra inzicht te krijgen in de projecten.

2.1.6 *Activiteiten om de impact te vergroten*

In het Onderzoeksprogramma ggz zijn diverse activiteiten ondernomen door ZonMw om de impact van het programma te vergroten. In de laatste fase van het programma, is nadrukkelijker ingezet op implementatie en impact.

Allereerst zijn communicatieadviseurs en implementatieadviseurs betrokken om op programmaniveau de bekendheid van het programma, de subsidierondes en de onderzoeksresultaten te vergroten, bijvoorbeeld door communicatieaandacht met interviews via de website en socials. Daarnaast hebben de communicatieadviseurs en implementatieadviseurs een rol in het ondersteunen van projectleiders, wanneer hier behoefte aan is. Zo kan de implementatie adviseur in 1-op-1 gesprekken meedenken met de projectleiders wanneer er problemen zijn rond implementatie, wat binnen dit onderzoeksprogramma zo'n 10 keer is gebeurd. Er zijn ook masterclasses georganiseerd voor groepen projectleiders, o.a. op implementatie, het versterken van impact en tips rondom inclusie. Ook proberen ze projectleiders mogelijkheden te geven om hun onderzoek voor het voetlicht te brengen, bijvoorbeeld door projectleiders te vragen om op conferenties te spreken over hun project.

In 2025 is er een IMPACT magazine uitgebracht voor het Onderzoeksprogramma ggz, om inzicht te geven in de afgelopen 10 jaar van het Opggz¹³, door interviews met projectleiders en andere betrokkenen en resultaten van projecten. In interviews werd positief gereageerd op het magazine, waarbij werd aangegeven dat het een hele fijne manier was om inzicht te krijgen in het programma. Meerdere respondenten gaven wel aan dat ze zoiets eerder in het programma ook graag hadden gehad.

Via een subsidieronde in 2024 zijn binnen het Onderzoeksprogramma ook Impact Leaders aangesteld voor een periode van één jaar. Dit was een unieke en nieuwe ontwikkeling, waar zowel ZonMw als diverse stakeholders uit het veld positief over zijn. Er zijn vier Impact Leaders, elk op een eigen thema: Jeugd, digitale zorg, voorkomen van erger (omvat ook wachtlijstproblematiek) en zelfregie (empowering patients). De rol van de impact leader richt zich op het verzamelen en verbinden van projectopbrengsten vanuit hun eigen project, gerelateerde projecten en ontwikkelingen in het ggz-veld. Dit kan bijvoorbeeld gaan om het actief delen van projectresultaten, het activeren van doelgroepen om met de resultaten van onderzoek aan de slag te gaan en verbinding te zoeken met andere thema's. Een Impact Leader kan dus als ambassadeur fungeren voor onderzoek op hun eigen gebied. Diverse respondenten gaven aan dat de Impact Leaders een gezicht geven aan een onderzoeksveld en een aanspreekpunt zijn, wat gezien wordt als positieve ontwikkeling.

Binnen het Onderzoeksprogramma ggz zijn er ook Verspreidings- en implementatie impulsen (VIMP), een impuls voor afgeronde projecten om te helpen met de verspreiding en implementatie van de onderzoeksresultaten. Het doel van een VIMP is het stimuleren van de kennisbenutting, door het doorgeleiden, verspreiden of implementeren van bestaande projectresultaten door stakeholders en potentiële eindgebruikers. Een VIMP-aanvraag kan alleen ingediend worden op uitnodiging van ZonMw. Welke projecten uitgenodigd worden, wordt bepaald op basis van de eindverslagen. In dat eindverslag kan een projectleider

¹³ Dit magazine was specifiek voor resultaten die nuttig zijn voor de zorgpraktijk, dit betekent dat niet alle onderzoeken op zijn genomen in het magazine. Bijvoorbeeld lange cohortstudies kwamen niet voor in het magazine.

aangeven dat er een resultaat of opbrengst is dat in aanmerking zou moeten komen voor een VIMP-aanvraag.

Tot slot is er in 2025 is er een ronde specifiek gericht op het implementeren, verspreiden of doorgeleiden van kennis en effectieve interventies in de praktijk van de geestelijke gezondheidszorg. Door de timing van de evaluatie is deze ronde nog niet meegenomen in de evaluatie.

2.2 Bevindingen

2.2.1 Honorering

Uit de vorige evaluaties kwam naar voren dat er sprake was van een honoreringspercentage van 15%¹⁴ en 12%¹⁵ die ook in beide eerdere evaluaties als problematisch werden gezien.

In deze evaluatie hebben we getracht om deze percentages te reconstrueren en op dezelfde manier een honoreringspercentage te geven over het hele programma.

Dat bleek echter niet gemakkelijk. De benodigde data zijn niet eenvoudig uit de systemen van ZonMw te halen, waardoor het gedeeltelijk nodig was om de cijfers te reconstrueren aan de hand van losse formulieren.

Op basis van deze reconstructies zijn we op afwijkende cijfers uitgekomen t.o.v. de evaluatie van 2021. In die evaluatie wordt aangegeven dat er 548 ingediende voorstellen waren, waarvan in principe 362 honorabel, waarvan er 61 zijn gehonoreerd (11,11% van 548, afgerond tot 12%). Op basis van de beschikbare data komen wij in dezelfde periode tot 535 subsidieaanvragen, wanneer positief beoordeelde niet verder uitgewerkte projectideeën (zie 2.1.3) en uitgewerkte subsidieaanvragen samen worden genomen. Het samennemen van de projectideeën en volledig uitgewerkte aanvragen geeft alleen een vertekend beeld, het is gemakkelijker om een projectidee in te dienen dan een geheel voorstel. Het beperkte aantal project ideeën dat in deze periode een positief advies heeft gekregen (20%¹⁶), wijst er dan ook op dat de kwaliteit van deze ideeën niet op dezelfde waarde geschat moeten worden als de uitgewerkte aanvragen. In de rondes waarin geen sprake was van een project idee fase, was ruim 60% van de uitgewerkte aanvragen honorabel.

Als we het PI systeem buiten beschouwing laten, komen we uit op de volgende cijfers.

Tabel 3: Honorering

	Aantal
Aantal uitgewerkte aanvragen	363
Honorabel	248
Toegekend ¹⁷	127

¹⁴ Tussentijdse Procesevaluatie Onderzoeksprogramma ggz (2018)

¹⁵ Tussentijdse Evaluatie Onderzoeksprogramma ggz (2022)

¹⁶ 421 PI fase aanvragen in de periode 2016-2021, waarvan 86 een positief advies hebben gekregen.

¹⁷ Er is 1 ronde (DITSMI, 2021) geweest waarop de aanvragen op uitnodiging waren en er een honoreringspercentage van 100% was.

Dit betekent dat 68% van de aanvragen in principe honorabel¹⁸ was en dat 35% van de uitgewerkte aanvragen toegekend is. 51% van de honorabele aanvragen is uiteindelijk toegekend. Deze percentages zijn relatief normaal voor een onderzoeksprogramma.

In interviews en tussentijdse gesprekken met het programmabureau is regelmatig aangegeven dat geworsteld wordt met het 'lage' honoreringspercentage. ZonMw probeert onder andere om de subsidieroepen heel concreet af te bakenen en dusdanig specifiek te maken dat er minder aanvragen binnenkomen. Het is dus de vraag of dit nodig is.

In totaal zijn er over de looptijd van het programma 6 bezwaren ingediend, waarvan er 3 gegrond zijn geacht en er nog een bezwaarprocedure loopt. Gezien de looptijd van het programma is de 21 rondes die hebben gelopen onder het programma, is aantal heel redelijk. In het langlopend cohortonderzoek (ronde 2019) zijn drie bezwaren ingediend, in alle andere rondes zijn er geen of een enkel bezwaar ingediend.

2.2.2 Budget

Voor de 127 projecten die tot 2025 gefinancierd zijn, is er bijna 39,6 miljoen uitgegeven.¹⁹ In de meeste rondes is er net iets minder dan het budget toegezegd, dat komt doordat diverse proposals voor net iets onder het maximale bedrag zijn aangevraagd. Daardoor blijft er geld over in een ronde, maar niet genoeg om nog een extra project te honoreren.

De enige ronde waar er substantieel budget is blijven liggen is de langlopende subsidieronde van 2016, waar ruim €400.000 niet is toegekend. Dit komt doordat er in de subsidieoproep voor het budget een richtbedrag was opgenomen, maar geen harde limiet. Het project dat als hoogste in de prioritering stond, had een budget dat hoger lag dan het richtbedrag, waardoor er niet genoeg geld over was om een tweede project te honoreren. Hierna zijn de procedures aangepast, waardoor er in opvolgende rondes een maximumbedrag is opgenomen.

Opvallend is dat er twee rondes zijn waarin meer geld is toegekend dan in de subsidieoproep staat dat er beschikbaar is. Dit geldt voor de 2018 ronde voor Middellang lopende projecten en de 2020 ronde voor Middellang lopende klinisch toegepaste ronde. De meest waarschijnlijke verklaring hiervoor is dat er hier geld is ingezet dat uit de vorige rondes over is gebleven.

Van de 127 aantal projecten, was er in 89 sprake van een vorm van cofinanciering. Dit gaat voornamelijk over in-kind bijdragen, zoals tijd of materiaal. In totaal heeft het programma geresulteerd in ruim €10,3 miljoen in cofinanciering. Dat betekent dat het programma een multiplier heeft van ongeveer 1,25.

2.2.3 Verloop subsidierondes

Focus van de subsidierondes

Uit de interviews blijkt dat de focus van de subsidierondes worden onderschreven door betrokken partijen. Partijen verschillen soms van elkaar in de accenten die ze wilde leggen, maar gaven aan dat de keuzes die door ZonMw worden gemaakt (na consultatie van veldpartijen) goed uitlegbaar waren.

Inspanningen van het schrijven van een voorstel.

¹⁸ De definitie van honorabel verschilt over de verschillende rondes. Zie ook 2.1.3, dit heeft uiteraard invloed op het aantal honorabele aanvragen.

¹⁹ Het resterende bedrag bestaat uit twee laatste subsidierondes die nog niet afgerond waren gedurende de evaluatieperiode, beheerskosten en verschillende communicatie en implementatieactiviteiten.

Diverse projectleiders geven in interviews aan dat ze de het aanvraagproces als zwaar hebben ervaren. Het komen tot een goed onderzoeksvoorstel kost veel tijd en coördinatie met alle betrokken partijen en moet over het algemeen naast de gewone werkzaamheden gedaan worden. Tegelijkertijd geven ze aan dat de eisen t.a.v. het onderzoeksvoorstel er wel toe hebben geleid dat het goed uitgedachte onderzoek ontwerpen zijn, waar ze later nog profijt van hebben gehad. Hier moet wel de kanttekening bij gemaakt worden dat alleen gehonoreerde aanvragers zijn geïnterviewd. Het is aannemelijk dat projectleiders van niet gehonoreerde voorstellen minder positief terugkijken op de benodigde tijdsinvestering.

De benodigde tijdsinvestering en de hoge kwaliteitseisen verhogen mogelijk ook de drempel voor professionals uit de praktijk om in te dienen voor het programma. Uit de interviews kwamen signalen naar voren dat het voor mensen die in klinieken of praktijken werken lastig is om onderzoek te combineren met de dagelijkse werkzaamheden en dat combiën beperkt mogelijk waren. In de aanvraagfase van een onderzoek is dit nog een grotere belemmering.

Cliëntenperspectief

Door middel van het cliënten- en naastenpanel is het cliëntenperspectief geborgen in het programma. Diverse respondenten geven in interviews aan dat deze aanpak en mate van betrokkenheid van cliënten en ervaringsdeskundigen behoorlijk uniek is en dat het allesbehalve vanzelfsprekend is dat ze op deze manier betrokken worden. De stakeholders die zicht hadden op de manier waarop het cliëntenperspectief geïnstitutionaliseerd is binnen het programma waren hier dan ook positief over en zagen het als voorbeeld voor andere programma's. Ook vanuit MIND is er grote tevredenheid over hoe ZonMw met het cliëntenperspectief omgaat binnen dit programma.

In de interviews met de beoordelingscommissie werden complimenten gemaakt voor de kwaliteit van de beoordeling door het cliëntenpanel.

Een klein aandachtspunt dat ook uit een tussentijdse evaluatie naar voren kwam is dat de grote hoeveelheid ingediende subsidieaanvragen een knelpunt kan vormen voor het cliëntenpanel in combinatie met de korte periode (gemiddeld 3 weken) die ze hebben om alle aanvragen te beoordelen.

In verschillende rondes is de participatie van cliënten en/of naasten opgenomen als een onderdeel van de relevantiecriteria waar op beoordeeld wordt. Dit is, naast het cliënten- en naastenpanel een manier waarop ZonMw ervoor probeert te zorgen dat het cliëntenperspectief voldoende meegenomen wordt in het onderzoek. Er zijn in dit onderzoek wisselende ervaringen t.a.v. deze eis naar voren gekomen, van 'een verplichte hoepel' waar je doorheen moet om kans te maken op subsidie, tot een waardevolle toevoeging aan het project.

Beoordelingscommissie

Alles wijst erop dat de beoordelingscommissie goed functioneert. De commissieleden zijn in de enquête²⁰ overwegend positief over de samenstelling van de commissie en de inhoudelijke expertise van de commissie.

De beoordelingscommissie ervaart de organisatie en de begeleiding van de beoordelingsrondes door ZonMw als goed (33%) en zeer goed (67%). De beoordelingscriteria en instructies zijn ook duidelijk. Van de 9 respondenten geven 8 zich aan goed of zeer goed voorbereid voelen om hun rol als beoordelaar goed te vervullen.

De commissie beoordeelt op kwaliteit en relevantie. Uit de enquête en interviews kwam naar voren dat - hoewel de kwaliteit van een voorstel van groot belang is -, dit criterium soms te zwaar wordt meegewogen bij met name bij praktijkgerichte calls. Organisaties die minder ervaring hebben met het schrijven van subsidieaanvragen scoren daardoor met mogelijk vernieuwde of impactvolle aanvragen lager dan wellicht wenselijk is, gezien de doelen van de call.

Uit de enquête onder de commissieleden komt naar voren dat die diversiteit nog vergroot kan worden (4 van de 9 respondenten geven aan dat er weinig diversiteit is en 4 dat er voldoende diversiteit is). De vertegenwoordiging van de ervaringsdeskundigheid in de commissie wordt zeer gewaardeerd. Uit diverse interviews met ZonMw komt naar voren dat er veel aandacht is voor de samenstelling van de commissie en de dat ze bij de selectie van nieuwe commissieleden bewust kijken naar de verschillende achtergronden en expertise die belangrijk zijn in het ggz-veld. Op basis van de interviews achten de evaluatoren het dan ook aannemelijk dat de diversiteit aan expertise en achtergronden in de toekomst zal toenemen in de commissie, maar het blijft een aandachtspunt.

Tot slot werd er nog aangegeven dat de beoordeling veel werk is, waar een relatief kleine vergoeding tegenover staat en dat de beoordeling in relatief korte periode moet plaatsvinden. Ook werd ook de opmerking gemaakt dat de formulieren voor de beoordelaars als onpraktisch worden ervaren.

2.2.4 Programmabureau

Projectleiders zijn overwegend positief over het contact met ZonMw, zowel in de fase van de subsidieaanvraag als gedurende de uitvoering van het project. 72% van de projectleiders gaf in de survey aan dat ze de samenwerking met ZonMw als goed of zeer goed zouden beoordelen. De communicatie en richtlijnen werden als duidelijk of zeer duidelijk (69%) of als neutraal (29%) gezien. Dit is vergelijkbaar voor de ondersteuning vanuit ZonMw gedurende het project (61% goed of zeer goed en 31% neutraal).

Uit de interviews met projectleiders komt naar voren dat ze relatief weinig contact met ZonMw hebben gedurende het verloop van het project. En wanneer het er is, is het vooral over de mail of telefonisch. Dit zou kunnen verklaren waarom een rond de 30% van de respondenten op vragen heeft aangegeven neutraal te staan t.o.v. de ondersteuning en begeleiding aangeeft neutraal te staan ten opzichte van de werkzaamheden van het programmabureau.

Medewerkers van het programmabureau zijn in de afgelopen jaren ook bij een aantal projecten op bezoek geweest. Projectleiders geven aan dat te waarderen, omdat ze dan ook een gezicht hebben bij de mensen van het programmabureau.

²⁰ Een kanttekening die hier gemaakt moet worden is dat de enquête voornamelijk is ingevuld door huidige commissieleden. Er is slechts één oud-lid dat de enquête heeft ingevuld.

De enige opmerking die in interviews meerdere keren terugkwam was dat er tijdens het aanvraagproces een aantal deadlines in de vakantieperiode lagen, die daardoor lastig te realiseren waren.

De **commissieleden** zijn in de enquête ook positief over de organisatie en begeleiding van de beoordelingsrondes en beoordelen deze als goed (33%) of zeer goed (67%). Ook geven ze aan dat de beoordelingscriteria en instructies duidelijk zijn en dat ze zich goed of zeer goed voorbereid voelen om hun rol als beoordelen goed te vervullen.

Alle **AGGT-partijen** zijn heel positief over de manier waarop ZonMw hen betreft en de rol die ZonMw door het organiseren van de bijeenkomsten inneemt, biedt de partijen ook veel meerwaarde, aangezien ze met elkaar kunnen interacteren.

2.2.5 Projectverloop

Over het algemeen lijkt het projectverloop goed te gaan. Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat dit niet het geval is. Hier willen we wel de kanttekening maken dat het lijkt te ontbreken aan concrete en bruikbare sturingsinformatie bij ZonMw, zoals eerder bij het honoreringspercentage ook al het geval was. In tussentijdse verslagen wordt wel gevraagd in hoeverre de projecten op schema lopen, maar er lijkt hier geen makkelijk beschikbaar overzicht te zijn van de projecten die vertraging op hebben gelopen en wat de redenen zijn voor vertraging. Deze informatie wordt per project bijgehouden en overzichten worden handmatig bijgehouden, wat risico's met zich mee brengt.

Het is op basis van de beschikbare informatie niet met zekerheid te stellen hoeveel van de subsidieprojecten te maken hebben (gehad) met vertraging. Wel is het opvallend dat er nog maar relatief weinig (34 van de 124) projecten zijn die volledig afgerond zijn en een eindverslag hebben. Ondanks dat het programma diverse rondes kent met een looptijd van diverse jaren, is dat aan de lage kant. Ook uit de enquête onder projectleiders blijkt dat er bij 42% van de respondenten (n=48) sprake is geweest van vertraging in het project.

Uit gesprekken met ZonMw was de verwachting dat de voornaamste reden voor vertraging inclusie zou zijn, het includeren van de juiste patiëntenpopulatie voor het onderzoek. Deze reden speelde inderdaad voor ongeveer 20% van de projecten die in de enquête hadden aangegeven vertraging op te hebben gelopen. De COVID-19 pandemie werd door ruim 30% van de respondenten aangegeven als reden voor vertraging. Verder waren het veelal praktische redenen, ziekte, beperkte capaciteit, promoties, personeel dat van organisatie veranderd, zwangerschapsverlof en sluitingen en reorganisatie van zorginstellingen kwamen als andere oorzaken naar voren.

Er zijn totaal 4 projecten die vroegtijdig beëindigd zijn. Deze projecten komen uit verschillende rondes en verschillende jaren. Van 3 van de 4 projecten is een eindrapportage beschikbaar waarin is aangegeven wat de reden van de vroegtijdige beëindiging is. In deze drie gevallen waren problemen rondom inclusie reden voor de vroegtijdige vrijval, daarbovenop speelde in twee van de drie projecten ook personele problemen.

2.2.6 De AGGT partijen

Hoewel ZonMw consistent refereert aan 'de AGGT-partijen' zijn dit allemaal losse partijen die inderdaad in 2015 samen zijn gekomen voor het schrijven van de agenda, maar verder niet systematisch samenwerken. Vrijwel geen van de partijen was bekend met de term 'AGGT-partij'.

Het gebruik van deze term door ZonMw is gezien het ontstaan van het programma logisch, maar het creëert mogelijk de indruk dat er sprake is van een groep organisaties die gezamenlijk

optrekt en een gezamenlijke focus heeft, terwijl die er eigenlijk niet is. Daarnaast zijn er, gezien de ontwikkelingen in het ggz-veld ook een aantal andere relevante partijen die niet of beperkter worden betrokken in het onderzoeksprogramma, zoals de Vereniging van Psychologen, de vereniging van verpleegkundig specialisten of de gemeenten. Allemaal partijen die de afgelopen jaren een belangrijkere rol zijn gaan spelen in het ggz-veld.

Het programma heeft consultaties met veldpartijen nodig om de richting van de subsidierondes te bepalen. Het is daarbij goed om alert te zijn op welke partijen wel en niet zijn aangehaakt en vertegenwoordigd zijn. Het programmabureau geeft aan dat er voor latere rondes buiten 'de AGGT-partijen' ook andere partijen geconsulteerd zijn.

3 Resultaatevaluatie

In dit hoofdstuk gaan we dieper in op de resultaten van het onderzoeksprogramma over de gehele looptijd. We starten met een introductie van de doelstellingen en de theory of change van het programma (sectie 3.1) waarna we afsluiten met een overzicht van de belangrijkste evaluatieve bevindingen (sectie 3.3).

3.1 Doelstellingen van het programma

In de update van de programmatekst in 2019 zijn de doelstellingen van het programma herzien. De herziene doelstellingen van het programma zijn het ontwikkelen, benutten en verzamelen van kennis door het financieren van (onderzoeks-)projecten die bijdragen aan het:

- Terugdringen van het aantal mensen met een psychische aandoening, door met vroeg ingrijpen te voorkomen dat klachten uitgroeien tot een stoornis,
- Voorkomen van escalatie van problemen, onnodige chroniciteit en daarmee gepaard gaande lange behandeltrajecten,
- Versterken van het herstelvermogen en het maatschappelijk functioneren van cliënten in de ggz en,
- Versterken van de kwaliteit en de doelmatigheid van de zorg.

Met aandacht voor:

- Het versterken van de positie en de regie van cliënten en hun naasten en,
- Een evenwichtige balans tussen kwaliteit en effectiviteit enerzijds en kosten anderzijds mede in het licht van een versterking van de duurzaamheid van de ggz.

Het programma poogt dit te doen door:

- Het faciliteren van innovatief onderzoek.
- Het ontwikkelen en toepassen van effectieve en werkbare instrumenten, interventies en innovaties.

Er staan hierbij drie thema's centraal:

- Vroege herkenning en behandeling
- Gepersonaliseerde zorg
- Implementatie- en praktijkprojecten

De update van deze doelstellingen komt zit in de zinnen : *"het ontwikkelen, benutten en verzamelen van kennis door het financieren van (onderzoeks-)projecten die bijdragen aan het"* aan het begin van de tekst en *"Het programma poogt dit te doen door [...]"*. Deze waren geen onderdeel van de doelstellingen in de oorspronkelijke programmatekst. Door deze toevoegingen wordt de nadruk sterker gelegd op het feit dat het Opggz een onderzoeksprogramma is en minder op het bereiken van impact in de praktijk.

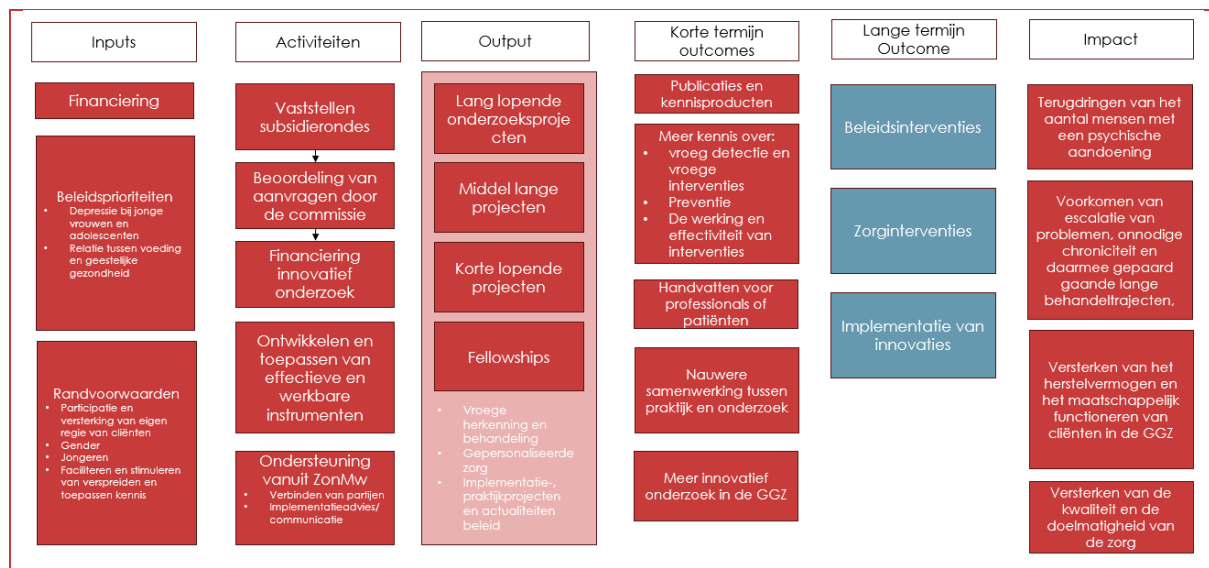
Om een beter beeld te krijgen van hoe deze doelstellingen, de impact, wordt bereikt is de volgende Theory of Change opgesteld voor het programma. Een Theory of Change, of een

doelenboom, legt de verbinding tussen de inputs en activiteiten van een programma en de doelen/gewenste impacts (zie Figuur 2). Deze is ook gevalideerd met diverse betrokkenen. De lange termijn outcomes zijn in het blauw weergegeven, aangezien hierover in de projectdocumentatie weinig informatie beschikbaar was. Ook uit gesprekken kwam naar voren dat er beperkt zicht was over de manieren waarop projecten langere termijn uitkomsten bereiken. Lange termijn outcomes kunnen in een theory of change gezien worden als de tussendoelstellingen voor een programma, die de brug vormen richting de impacts die beoogd worden te bereiken.

Voor het onderzoeksprogramma geldt dat de impacts (nog maar) in beperkte mate zichtbaar zijn. Dit komt enerzijds door de tijd: de doorwerking van output richting impact kost tijd, waardoor de impacts van een onderzoeksprogramma vaak pas volledig zichtbaar zijn in de jaren na afronding. Daarnaast gaan vanaf korte termijn outcomes externe factoren een steeds grotere rol spelen in de mate waarop deze bereikt kunnen worden. Omgevingsfactoren, zoals wisseling van contactpersonen bij VWS, verandering van beleidsprioritering, ontwikkelingen in het veld (nieuwe organisaties, fusies, verdwijnen van organisaties) hebben grote invloed op welke impact in welke mate bereikt wordt en hebben het bereiken van impact waarschijnlijk niet vergemakkelijkt. Ook is er afhankelijkheid van externe partners om outcomes en impact te bereiken: een onderzoekspublicatie kan bijvoorbeeld alleen leiden tot een verandering in beleid, wanneer beleidsorganisaties open staan om de onderzoeksresultaten om te zetten in een interventie.

Dit alles neemt echter niet weg dat het belangrijk is om goed na te gaan of de beoogde doelstellingen ook geloofwaardig bereikt zouden kunnen worden via de interventie (het onderzoeksprogramma) en op welke manier. Want hoewel de directe invloedssfeer van ZonMw ophoudt bij outputs, kunnen ze een rol spelen in de doorwerking van outputs tot impact. Zo zouden ze bijvoorbeeld kunnen faciliteren in het leggen en onderhouden van contacten met het veld waardoor het voor projectleiders makkelijker wordt gemaakt om in contact te komen met partijen die kunnen helpen om hun onderzoeksresultaten om te zetten in innovaties of zorg- of beleidsinterventies.

Figuur 2 Theory of Change

Technopolis B.V., 2025

3.1.1 Beleidsprioriteiten vanuit het Ministerie van VWS

Naast de doelstellingen van het programma zijn in verschillende fases van het programma ook beleidsprioriteiten geweest die binnen het onderzoeksprogramma extra aandacht hebben gekregen. In de periode 2016-2017 waren dit:

- **Depressie bij jonge vrouwen en adolescenten**
- **De relatie tussen voeding en geestelijke gezondheid**

Deze onderwerpen hebben op instigatie van oud Minister Schippers binnen deze periode veel aandacht gekregen. Uit de tussentijdse procesevaluatie bleek ook dat er veel aandacht was voor deze prioriteiten, maar dat zij voor het veld ook beperkend waren omdat het minder ruimte bood voor eigen inbreng.

In de periode tussen 2017 en 2019 waren er geen specifieke beleidsprioriteiten. In de periode 2019-2022, waren er beleidsprioriteiten die voortkwamen uit het Bestuurlijk akkoord Geestelijke Gezondheidszorg.²¹ Waar de doelstellingen in de periode 2016-2017 concreet in de programmatekst stonden, was dat voor deze doelstellingen niet het geval. Er was geen expliciete koppeling van het programma met deze doelstellingen, maar het waren de belangrijkste beleidsprioriteiten in het veld op dat moment.

- **Zorg op de juiste plek:** Tijdige signalering en ondersteuning gericht op herstel en goed functioneren, met passende zorg in de eigen leefomgeving.
- **Domein overstijgend samenwerken:** Integrale samenwerking tussen zorg, welzijn en andere domeinen om samenhangende en effectieve ondersteuning te bieden.
- **Vanuit de mens:** Uitgaan van de kracht en behoeften van de persoon door stigma te verminderen, passende ambulante zorg te organiseren en het sociaal netwerk te versterken.

Vanaf 2022 was het Integraal Zorgakkoord²² de belangrijkste bestuurlijke context. Dit akkoord richtte zich op de gehele zorg, waar een aantal prioriteiten ook raken aan het ggz-veld.

- **Cruciale ggz:** Voldoende beschikbaar en goed afgestemd aanbod van cruciale geestelijke gezondheidszorg.
- **Kwaliteitstransparantie versterken:** Inzicht in kwaliteit vergroten om zorg beter vergelijkbaar en toetsbaar te maken.
- **Regionale samenwerking bevorderen:** Partijen in de regio verbinden om samenhangende en toegankelijke zorg te organiseren.
 - *Mentale gezondheidsnetwerken:* Nauwe samenwerking tussen sociaal domein, huisartsenzorg en ggz voor passende en toegankelijke ondersteuning.

In een interview met het Ministerie van VWS kwam ook het verkorten van de wachttijden naar voren als belangrijke beleidsprioriteit. Deze speelt nu in sterkere mate dan aan het begin van het onderzoeksprogramma.

²¹Zie ook: https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2018Z13981&did=2018D39363

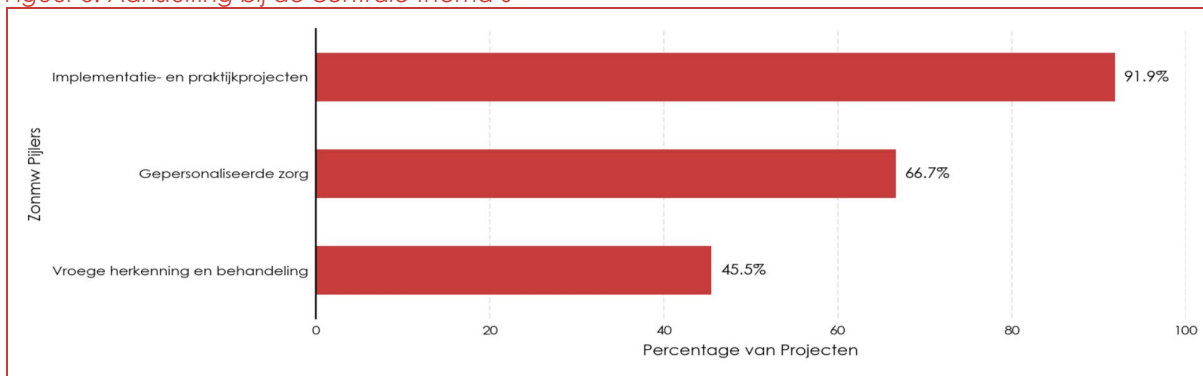
²²Zie ook: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/09/16/integraal-zorgakkoord-samen-werken-aan-gezonde-zorg>

3.2 Analyse van de resultaten

3.2.1 Aansluiting bij de thema's

Alle gehonoreerde projecten binnen het onderzoeksprogramma sluiten aan bij een of meerdere van de drie centrale thema's. De meeste projecten richten zich op het genereren van kennis voor implementatie en praktijk, gevolgd door gepersonaliseerde zorg en vervolgens vroege herkenning en behandeling.

Figuur 3: Aansluiting bij de centrale thema's

Technopolis B.V. (2025), op basis van de AIPC

3.2.2 Aansluiting bij de beleidsprioriteiten

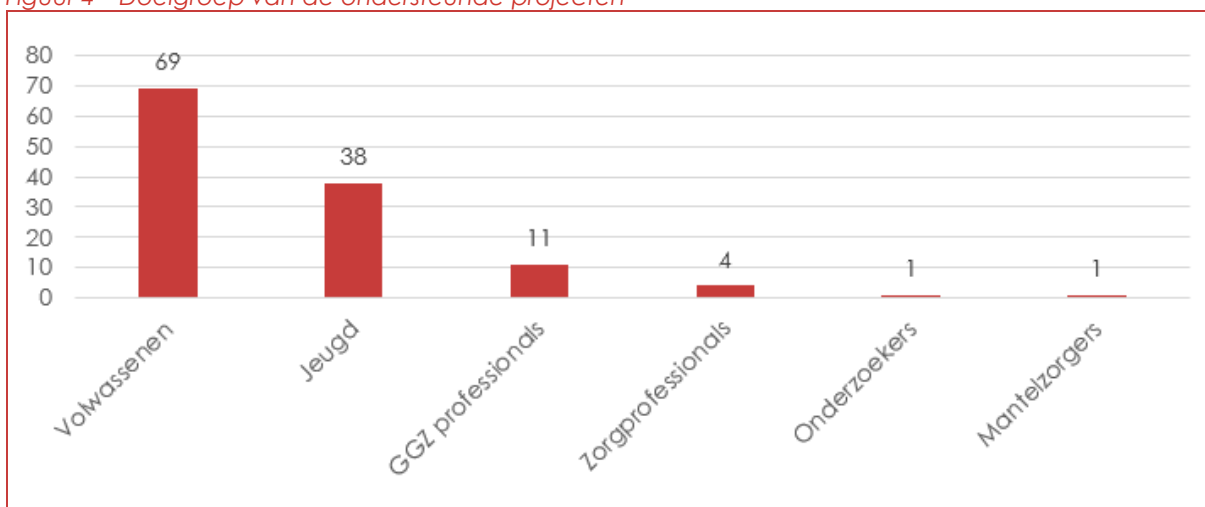
De projecten richten zich in verschillende mate op deze prioriteiten, maar sluiten over het algemeen goed aan. De meest ondersteunde beleidsprioriteiten zijn zorg op de juiste plek, domein overstijgend samenwerken en vanuit de mens samenwerken. Dit zijn de prioriteiten die golden van 2019 t/m 2022 op basis van het Bestuurlijk akkoord Geestelijke Gezondheidszorg 2019-2022²³. Dit bestuurlijk akkoord is dan ook de enige die zich specifiek op de ggz richt, in tegenstelling tot het bredere Integrale Zorg Akkoord. Specifiekere wensen voor het onderzoeksprogramma die aan het begin golden, namelijk depressie bij jonge vrouwen en adolescenten en de relatie tussen voeding en geestelijke gezondheid, komen in mindere mate terug. Deze specifiekere focus is dan ook na enkele rondes losgelaten. Het verkorten van wachttijden is iets waar 1 op de 12 projecten zich op richt, denk bijvoorbeeld aan het inzetten van digitale of hybride zorg.

3.2.3 Aandoeningen en doelgroep

Voor de meeste projecten zijn volwassenen in het algemeen de grootste doelgroep (58%, zie Figuur 4). In deze doelgroep bepaling zijn de aandoeningen niet meegenomen, deze volgen hierna. De groep volwassenen is dan ook een heterogene groep: van volwassenen met genderdysforie tot volwassenen met eetstoornissen. 32% Van de projecten richt zich specifiek op jeugd. Dit zijn veelal adolescenten en in mindere mate kinderen. Zo'n 9% richt zich op ggz-professionals. Bijvoorbeeld het verbeteren van hun kennis en bewustzijn, het ontwikkelen van een tool die hen ondersteunt in het personaliseren van behandelingen en het gebruik van dashboards om behandeldata te kunnen analyseren.

²³ Zie ook: https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2018Z13981&did=2018D39363

Figuur 4 Doelgroep van de ondersteunde projecten

Technopolis B.V. (2025), op basis van de AIPC

Naast de bredere doelgroep zijn ook de specifieke aandoeningen geanalyseerd. De projecten richtten zich met name op DSM-overstijgende aandoeningen (41% van de projecten) en depressieve-stemmingsstoornissen (37%) (zie Figuur 5). Het is hierbinnen mogelijk voor 1 project om zich op meerdere aandoeningen te richten. Zo kunnen projecten zich richten op ggz in het algemeen zonder zich te beperken tot specifieke DSM-diagnoses, zoals het verbeteren van toegang tot zorg en informatie voor mensen met psychische klachten of de overgang van cliënten van specialistische ggz naar huisartsenzorg. Daarnaast vallen hier ook de projecten onder die zich richten op een specifieke doelgroep, die niet aandoening specifiek is. Denk hierbij bijvoorbeeld aan kwetsbaren in de ggz met crisisgevoeligheid. Ook is het mogelijk dat een fenomeen als slaap of sociale vaardigheden worden onderzocht voor een specifieke aandoening, maar met consequenties en lessen voor een bredere doelgroep. Depressieve-stemmingsstoornissen komen binnen de projecten vaak voor in combinatie met andere aandoeningen. Denk hierbij aan de combinatie met angststoornissen en schizofrenie.

Van de projecten richtte 13% zich op het voorkomen van verergering van psychische klachten. We lichten deze eruit, omdat een expliciete doelstelling van het programma is om het aantal mensen met een psychische aandoening terug te dringen, door met vroeg ingrijpen te voorkomen dat klachten uitgroeien tot een stoornis. Denk hierbij aan het ondersteunen van mensen op wachtlijsten, het vroegtijdig signaleren van klachten en het ondersteunen van mensen met beginnende klachten.

UPI!²⁴ is een van de projecten die zich richten op het voorkomen van verergering van psychische klachten. Het is een digitale bodymap tool voor jongeren met psychische problemen om samen met professionals na te denken over persoonlijk herstel. Deze tool helpt bij het bespreken van onderwerpen zoals angst, verslaving en andere persoonlijke uitdagingen. Het doel is om de jongeren te ondersteunen bij het nadenken over en communiceren van hun klachten en herstelbehoeften.

²⁴ Voor de tool, zie: https://app.whatsapp.com/chat/up_bodymap

Figuur 5 Focus op aandoeningen in projecten

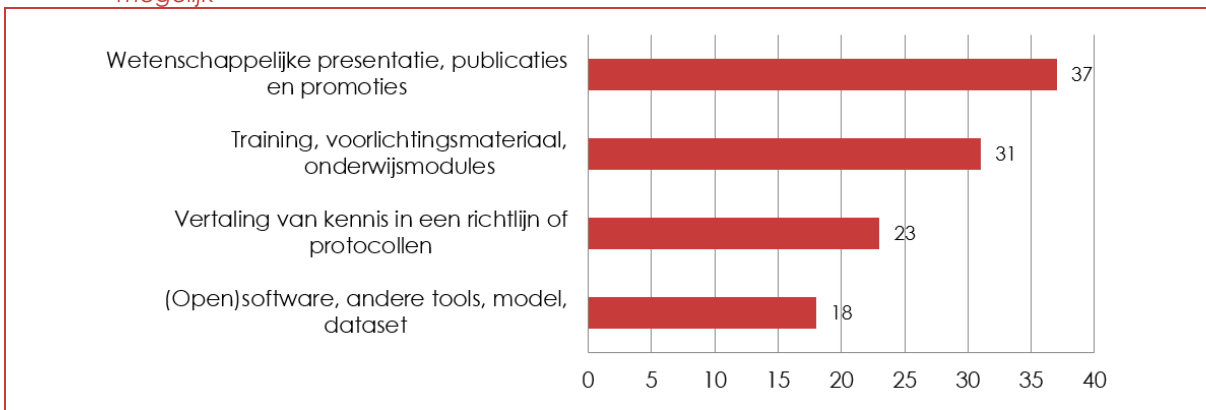

Technopolis B.V. (2025), op basis van de AIPC

3.2.4 Opbrengsten in onderzoeks- en kennisproducten

Het grootste deel van de projecten heeft wetenschappelijke output voortgebracht, of verwacht dit te doen (77%, zie Figuur 6). Dit is opvallend, aangezien het grootste deel van de projecten (70%) ook aangaf dat benutting in de (zorg)praktijk het voornaamste doel was. Benutting in wetenschap en onderzoek volgt hierop met slechts 28%.

Figuur 6 Enquête respons op de vraag: wat voor kennisproducten zijn met name voortgekomen/verwacht u met name uit uw project? N=48, meerdere antwoorden zijn mogelijk

Technopolis B.V. (2025), op basis van de enquête

3.2.5 Wetenschappelijke impact

Hoewel de impact in de praktijk moeilijk vast te stellen is, is dat duidelijker voor de wetenschappelijke impact van het onderzoeksprogramma. Hiervoor hebben wij een bibliometrische analyse uitgevoerd over de publicaties die voortkwamen uit de ondersteunde projecten. 47 van de projecten hadden publicaties, met een totaal van 218 unieke publicaties. Dit aantal is waarschijnlijk een onderschatting. De publicaties kunnen namelijk alleen gevonden worden als ze bij de financieringsbronnen het projectnummer vermelden, waardoor er mogelijk een aantal publicaties niet is meegenomen. Ook zijn veel projecten nog niet afgerond, dus daar is de verwachting dat er meer publicaties uit voortkomen. Het aantal publicaties en de daadwerkelijke impact is dus waarschijnlijk nog groter dan hieronder aangegeven.

De tabel hieronder geeft een overzicht van de publicaties per jaar. 2018 is het startjaar, omdat er daarvoor nog geen publicaties voort waren gekomen uit het programma. Het meest voorkomende gebied waar deze publicaties zich op richten zijn klinische psychologie (30%), psychiatrie en geestelijke gezondheid (13%) en cognitieve neurowetenschappen (7%).

Tabel 4: Aantal publicaties uit projecten van het onderzoeksprogramma, 2018 - 2025

Jaar	Aantal publicaties
2018	7
2019	14
2020	20
2021	31
2022	41
2023	39
2024	41
2025	25

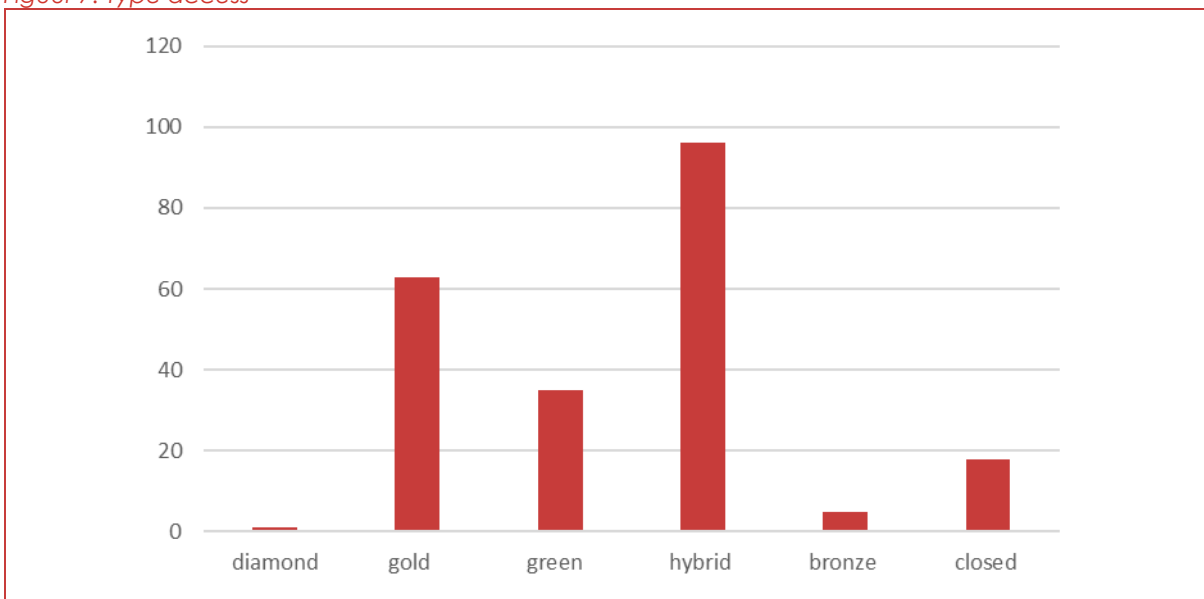
Op basis van de bibliometrische analyse, Technopolis B.V. (2025)

Gemiddeld werden de publicaties 32 keer geciteerd. Vervolgens is de veld gewogen citatie-impact (FWCI) berekend. Dit is het aantal citaties relatief aan het gemiddelde voor het vakgebied, het jaar en het type publicatie. Als dit meer dan 1 is, betekent dat dat de publicaties beter presteren dan het wereldwijde gemiddelde.²⁵ In het geval van de publicaties van het onderzoeksprogramma, is de FWCI 4,25. Dit betekent dat de publicaties ruim 4 keer meer geciteerd worden dan gemiddelde publicaties in het veld. De wetenschappelijke publicaties die volgen uit het onderzoeksprogramma hebben dan ook een zeer grote impact hebben op het internationale onderzoeksveld. Ze worden vaak geciteerd en dus gebruikt om ander onderzoek te kunnen voeden. In de interviews werd de sterke positie van Nederland in wetenschappelijk onderzoek in de geestelijke gezondheidszorg meerdere keren benadrukt en dat wordt door deze cijfers ook bevestigd.

Van de 2018 publicaties die we hebben gevonden zijn er 200 open access, dit is 92%. Dit is een hele goede score. Hierbij valt wel op dat het grootste deel van de open access publicaties in hybride access journals staat (44%).

²⁵ Voor meer informatie over deze methode, zie: <https://help.openalex.org/hc/en-us/articles/24735753007895-Field-Weighted-Citation-Impact-FWCI>

Figuur 7: Type access

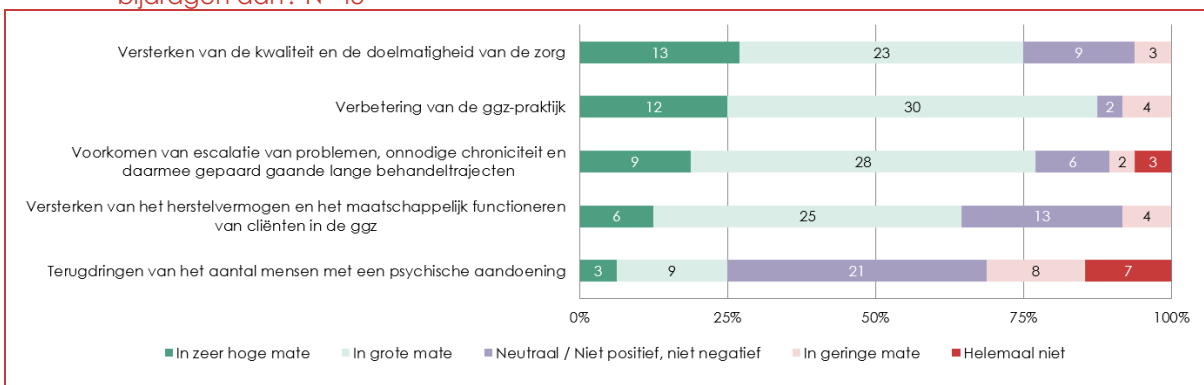

Technopolis B.V. (2025) op basis van Bibliometrie

3.2.6 Impact in de praktijk

Figuur 8 toont in welke mate projectleiders denken dat de projectresultaten (zullen) bijdragen aan de praktijk. Dit richt zich veelal op verbetering van de ggz-praktijk, het verbeteren van de kwaliteit en doelmatigheid van de zorg, voorkomen van escalatie en versterken van herstelvermogen. Het terugdringen van het aantal mensen met een psychische aandoening wordt substantieel minder verwacht. Hoewel een bijdrage in de vorm van meer kennis op deze gebieden mogelijk is, geven veel projectleiders en veldpartijen aan dat implementatie van de opgedane kennis in de praktijk veel tijd, middelen en moeite kost waar in dit programma geen ruimte voor is. Zo kan het 15 tot 20 jaar duren voordat kennis in een richtlijn komt. Dit komt volgens betrokken organisaties ook doordat praktijkorganisaties graag iets gevalideerd zien in meerdere wetenschappelijke onderzoeken, voordat zij besluiten dit te implementeren. Zij voegen zich hierbij vaak naar de internationale standaard, waardoor het een lange weg is voor bijvoorbeeld een Nederlandse pilot voor een nieuwe behandeling wordt toegepast in de praktijk.

Figuur 8 Enquête respons op de vraag: In welke mate denkt u dat de resultaten van uw project bijdragen aan? N=48

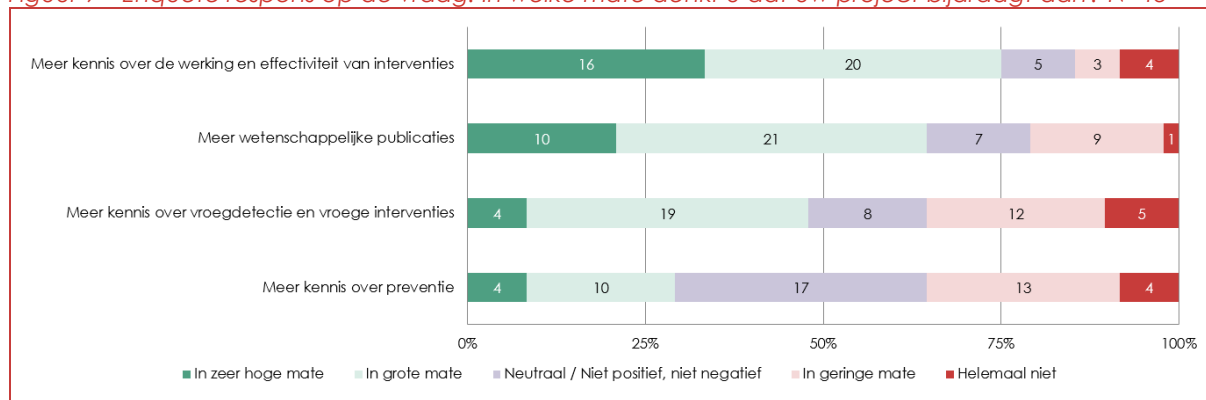
Technopolis B.V. (2025), op basis van de enquête

GGZ-Carib biedt een voorbeeld van hoe het programma impact in de praktijk zou kunnen behalen. Binnen dit project werd onderzocht hoe eerstelijns-ggz op Bonaire en Curaçao beter gepositioneerd kan worden en hoe passende zorg versterkt kan worden. Als gevolg hiervan is het Curaçaose Ministerie van Volksgezondheid voornemens is om één van de ontwikkelende implementatieplannen uit te voeren, namelijk: de introductie van POH-GGZ (Praktijkondersteuner Huisarts Geestelijke Gezondheidszorg) in de huisartsenpraktijken.

Casemanager GGZ in de huisartsenpraktijk²⁶ is een voorbeeld van hoe het programma impact in de praktijk kan behalen. In dit project werd in een huisartsenpraktijk een casemanager ingezet, die bij patiënten met psychische klachten inventariseert of er ondersteuning nodig is op vier domeinen (psychisch, lichamelijk, maatschappelijk, sociaal). Samen met de patiënt wordt vervolgens passende zorg ingezet en de casemanager treedt gedurende het traject op als zorgcoördinator. Na een succesvol project, is deze aanpak overgenomen door een grote zorginstelling met 10 keer zoveel deelnemers.

Aan de projectleiders is ook gevraagd aan welke kennis zij denken dat hun project het meeste bijdraagt. Hierbij geeft het grootste deel van de projectleiders aan dat zij verwachten in zeer hoge of grote mate bij te dragen aan meer kennis over de werking en effectiviteit van interventies, en aan meer wetenschappelijke publicaties (zie Figuur 9). Meer kennis over preventie wordt door minder projectleiders aangeduid als uitkomst van het project. Dit is in lijn met het beperkt aantal projecten dat denkt bij te dragen aan het terugdringen van het aantal mensen met psychische aandoeningen.

Figuur 9 Enquête respons op de vraag: In welke mate denkt u dat uw project bijdraagt aan? N=48

Technopolis B.V. (2025), op basis van de enquête

²⁶ Voor meer informatie over het project, zie: <https://projecten.zonmw.nl/nl/project/casemanager-ggz-de-huisartsenpraktijk>

An Algorithm to Predict the Best Treatment for Disruptive Behaviour Problems Each Child²⁷ is een voorbeeld van een project dat meer kennis over interventies opleverde. In dit project werd een algoritme ontwikkeld om de meest effectieve behandeling voor gedragsproblemen bij kinderen te voorspellen. Het algoritme is gebaseerd op kennis over de precieze rol die risicofactoren binnen gezinnen spelen. Dit algoritme wordt omgezet in een beslistool die professionals helpt om een behandeling voor gedragsproblemen bij kinderen te kiezen. Dit heeft geleid tot kortere en minder kostbare behandelingen.

3.2.7 Samenwerking

Er is binnen het onderzoeksprogramma veel samengewerkt. Er zijn 678 samenwerkende partijen over de 124 projecten in de portfolio-analyse, waarvan 318 unieke partijen. Gemiddeld zijn er dus 5,5 partnerorganisaties per project. Er zijn ruim 200 partijen die slechts een keer mee doen aan een project, maar ook zo'n 100 partijen die meerdere keren deelnemen.

Tabel 5: Organisaties met de meeste deelnames binnen het onderzoeksprogramma

Organisatie	Aantal deelnames aan projecten
Trimbos Instituut	23
Amsterdam UMC	19
UMC Utrecht	14
Radboudumc	12
Maastricht University	12
Universiteit Utrecht	11
MIND	10
Erasmus MC	10
Depressie Vereniging	10
Karakter	10

Voor een groot deel zijn deze 'usual suspects' wetenschappelijke instituten. Het Trimbos Instituut nam zelfs deel aan 18,5% van de projecten. Naast onderzoeksinstituten staan verder MIND en de Depressie Vereniging in deze lijst van frequente deelnemers. MIND is zoals eerder opgemerkt de belangrijkste partner van het programma. De Depressie Vereniging is de patiëntenvereniging van en voor mensen met een depressie, en hun naasten. Zij leveren onder andere onderzoeksvrijwilligers die ervoor zorg dragen dat de mening van de patiënt gehoord wordt en waarmee rekening wordt gehouden bij de opzet van het onderzoek.

Het is op zichzelf niet vreemd dat wetenschappelijke instituten sterk vertegenwoordigd zijn in een onderzoeksprogramma. Wel is het, gezien de doelstellingen van het programma opvallend dat praktijkorganisaties uit de zorg minder sterk betrokken zijn, terwijl het bij sommige subsidierondes (de rondes voor Praktijkgericht Onderzoek) zelfs verplicht was dat een praktijkinstelling deelnam aan het onderzoek.

²⁷ Voor meer informatie over het project, zie: <https://projecten.zonmw.nl/nl/project/algorithm-predict-best-treatment-disruptive-behaviour-problems-each-child>

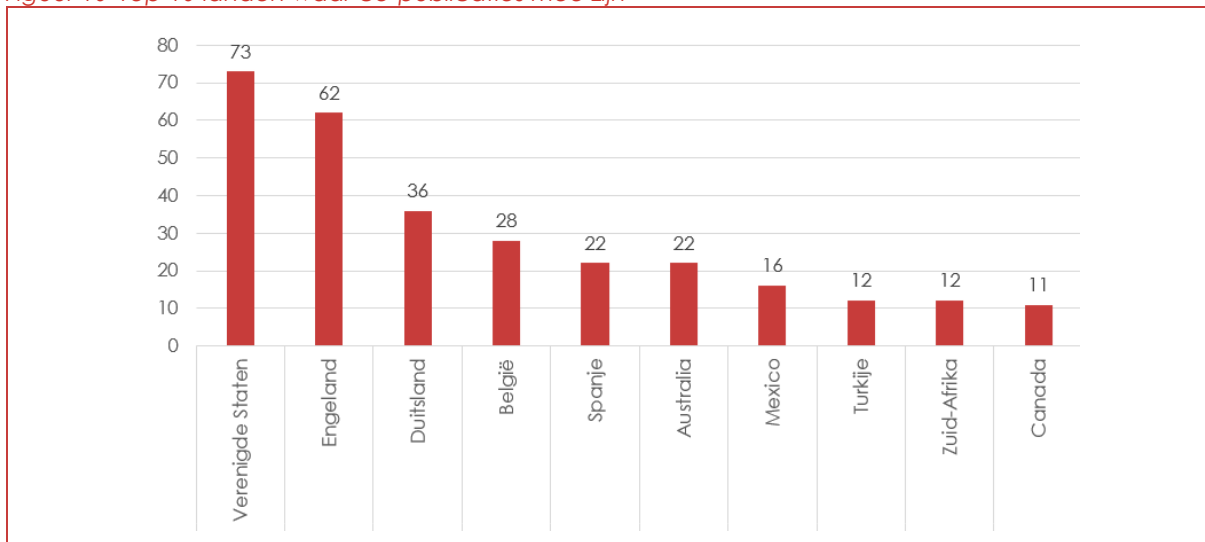
Uit interviews blijkt dat het initiatief voor een onderzoeksproject zelden vanuit de praktijkinstellingen komt. Dit wordt onder andere verklaard doordat het volgens meerdere betrokkenen ontbreekt aan een 'onderzoeksklimaat' binnen de ggz, waarin er door management ruimte wordt gegeven voor onderzoek en daar meerwaarde van wordt ingezien. Dit wordt versterkt door de personeelskrapte, waardoor er weinig ruimte is om naast reguliere werkzaamheden onderzoek uit te voeren. Wanneer er wel projecten vanuit de praktijk worden aangedragen, slagen deze vaak niet in de beoordelingsprocedure aangezien praktijkinstellingen niet gewend zijn om onderzoeksaanvragen te schrijven.

Duurzame samenwerking van onderzoekers met een praktijkinstelling komt in slechts enkele gevallen voor. Zo noemden projectleiders in de enquête dat zij samen met praktijkinstellingen verder werken om de opgedane kennis breder uit te rollen. De afhankelijkheid van publieke financiering wordt hierbij benadrukt: zonder structurele financiering bestaat het risico dat een praktijkinstelling zich terugtrekt waardoor de continuïteit en impact van dergelijke initiatieven beperkt blijven.

3.2.8 Internationale samenwerking

Naast samenwerking binnen Nederland wordt er internationaal veel samengewerkt in wetenschappelijk onderzoek. Uit de bibliometrische analyse van publicaties blijkt dat er in publicaties regelmatig wordt samengewerkt met coauteurs uit andere landen. De landen waar het meest mee wordt samengewerkt zijn de Verenigde Staten (33%) en Groot-Brittannië (28%) (zie Figuur 10). Een studie uit 2023 toont dat dit landen zijn die sowieso zeer actief zijn in het publiceren over psychiatrische en geestelijke gezondheid.²⁸ Zo hebben de Verenigde Staten in 2023 ongeveer 27% van de publicaties voortgebracht, gevolgd door China (13%) en Groot-Brittannië (7%). Duitsland, Canada, Spanje en Australië staan ook in de wereldwijde top 10. Nederland werkt dus veel samen met landen die veel op dit onderwerp actief zijn.

Figuur 10 Top-10 landen waar co-publicaties mee zijn

Technopolis (2025), op basis van de bibliometrische analyse

²⁸ Report Linker (2023). Global Total Number of Scientific Publications in Psychiatry and Mental Health Share by Country (Units (Publications)). Source: <https://www.reportlinker.com/dataset/f0adc6e3b9004d52c6a1b6753bf08313b28e9335>

3.3 Evaluatieve bevindingen

3.3.1 Doelstellingen van het programma

De aanpassing van de programmadoelstelling in 2019 is een goede stap geweest om de doelstellingen beter aan te laten sluiten bij de daadwerkelijke uitvoering van het programma. De originele doelstellingen waren vrijwel op het niveau van een patiënt gedefinieerd (het terugdringen van het aantal mensen met een psychische stoornis), waar een onderzoeksprogramma weliswaar aan kan bijdragen, maar wat een zeer indirecte bijdrage gaat zijn.

Tegelijkertijd blijft er winst te behalen in de formulering van de doelstellingen, maar vooral in het nadenken over hoe de impact pathways van het programma lopen om die doelstellingen ook te behalen. ZonMw streeft ernaar om via het programma impact te bereiken, dat wordt in diverse interviews maar ook in de programmadocumentatie benadrukt. Het bereiken van die impact is makkelijker, wanneer de impact pathways duidelijk gestructureerd zijn en het voor iedereen duidelijk is hoe de activiteiten van het programma bijdragen aan de impacts en waar eventueel extra ondersteuning is om van onderzoeksuitkomsten te komen tot impact in het veld.

Als gekeken wordt naar wat projectleiders zien als voornaamste uitkomsten van hun projecten, zijn dit voornamelijk wetenschappelijke publicaties en presentaties en trainingen en voorlichtingsmateriaal. Het vereist een tussenstap om de kennis in deze vorm te laten landen in de praktijk en daarmee impact te hebben en het zou goed zijn als dat in de programmastructuur en -doelstellingen wordt meegenomen.

3.3.2 Verdeling van de projecten

Thematisch sluiten de projecten goed aan bij de doelstellingen en beleidsprioriteiten. De projecten zijn naar verwachting verdeeld over de verschillende doelgroepen, waarbij volwassenen de grootste groep vormen. Ze bestrijken een brede variatie aan aandoeningen. Opvallend is dat veel projecten zich richten op DSM-overstijgende problematiek. Dit sluit aan bij een trend die in meerdere interviews werd benadrukt, namelijk dat ze werken naar het loslaten van strikte DSM-classificaties. Daarnaast is er een duidelijke focus op depressie, vooral in de eerste jaren van het programma, toen dit thema nog sterker centraal stond.

3.3.3 Wetenschappelijke impact is hoog

De wetenschappelijke impact van de publicaties uit het onderzoeksprogramma is zeer goed. Publicaties worden ruim 4 keer meer geciteerd dan gemiddelde publicaties in het veld. Dit gaat gepaard met veel internationale samenwerkingen, veelal met landen die een sterke positie en reputatie hebben in dit veld. Daarnaast is veel samengewerkt met internationale topuniversiteiten, denk aan Harvard en Massachusetts Institute of Technology (MIT). De VS steekt er in deze samenwerking met kop en schouders bovenuit. Van alle publicaties die voortkomen uit het programma, heeft 33% ook een Amerikaanse auteur. Hoewel in China veel wordt gewerkt aan dit onderwerp, waren er slechts bij 2% van de publicaties Chinese auteurs betrokken.

Een belangrijke kanttekening bij de wetenschappelijke impact is dat deze waarschijnlijk groter zal zijn dan hier vermeld. Tot het moment van schrijven hadden 47 van de 127 projecten publicaties. Voor meer praktijkgerichte projecten verwachten we niet dat hier veel publicaties uit zullen voortkomen, maar nog niet alle projecten zijn afgelopen. Waarschijnlijk komen er dus nog meer publicaties voort uit het programma, en heeft het programma daarmee een nog grotere wetenschappelijke impact.

3.3.4 Impact in de praktijk

Het blijkt lastig om een duidelijk beeld te krijgen van wat de onderzoeksprojecten in de praktijk hebben opgeleverd. Slechts een beperkt deel van de projecten is afgerond en beschikt over een eindrapportage. Voor de projecten die nog niet zijn afgerond, zijn alleen de subsidievragen en soms voortgangsverslagen beschikbaar. Deze geven inzicht in het type project wat is gefinancierd, maar niet in de concrete resultaten. Daar komt bij dat er geen enkele partij momenteel zicht lijkt te hebben op de opbrengsten van het programma, laat staan een volledig overzicht. Wanneer er in interviews wordt gevraagd naar concrete resultaten die voortkomen uit het onderzoeksprogramma, met name in de praktijk, komen er amper voorbeelden naar voren. De resultaten van het programma blijven daardoor wat abstract en ongrijpbaar.

Hoewel het bij het programma verplicht is voor projectleiders om aan te geven hoe zij impact (verwachten te) maken in de praktijk met het onderzoek, is het voor velen niet duidelijk welke stappen zij moeten of kunnen nemen om die impact te behalen. Vanuit de subsidievoorwaarden is er een bepaald percentage van het budget (tot 10%) dat gereserveerd wordt voor verspreiding en implementatie-activiteiten. De meest genoemde verspreiding en implementatie-activiteit is de verspreiding van kennis, via presentaties op congressen of bijeenkomsten van vakgroepen. Ook training en onderwijs voor ggz-professionals wordt regelmatig benoemd. Uit interviews blijkt dat met name voor academische partijen het opdoen van nieuwe kennis als hoofddoel wordt gezien. Het blijkt dan ook sterk afhankelijk van de subsidieronde maar ook achtergrond en wensen van de projectleider in hoeverre er ingezet wordt op het behalen van impact in zorgpraktijk.

Veldpartijen geven aan dat zij weinig zien van de opbrengsten van het programma. Richting het einde van het programma zijn deze wel iets zichtbaarder geworden voor deze partijen, bijvoorbeeld door het kennismagazine IMPACT²⁹ dat ZonMw heeft uitgebracht om de opgeleverde kennis en impact van het programma inzichtelijk te maken. Dit werd meerdere malen als goed voorbeeld genoemd in interviews. Dit vergroot bekendheid onder veldpartijen, maar levert volgens hen niet direct haakjes om verdere samenwerking op te pakken.

De Impact Leaders dragen ook bij aan het zichtbaar maken van de opbrengsten van het programma. Dit zijn vier mensen die een subsidie hebben gekregen in de subsidieronde van 2024 die zijn geselecteerd in een van de subsidierondes en krijgen mogelijkheid om zelf invulling te geven aan hun rol om de resultaten van projecten dichterbij de zorgpraktijk te brengen. Er zijn vier Impact Leaders, op vier thema's: Zorg voor jeugd, Voorkomen van verergering van psychische klachten, Digitale ggz en Zelfregie voor herstel. Zij brengen gedurende een jaar de kennis in kaart, brengen resultaten samen en plaatsen dat in het grotere plaatje. Het doel is om een signalement te schrijven voor ieder thema, waarin mogelijke kansen en huidige algemene trends op het thema worden beschreven. De reden dat dit regelmatig aangehaald wordt, is omdat partijen aangeven het belangrijk is om een centraal aanspreekpunt te hebben, een 'ambassadeur' van dat thema in de ggz die professionals kan enthousiasmeren en verenigen.

Projectleiders en veldpartijen geven aan dat ZonMw als financier van het onderzoek mogelijkheden heeft om de impact van projecten vergroten. Zo kan ZonMw communiceren over uitkomsten van de onderzoeken, zodat op deze kennis kan worden voortgebouwd. Daarnaast zou ZonMw beter gebruik kunnen maken van haar netwerkpositie. Er blijven hierdoor kansen liggen, om projecten met elkaar te verbinden, om vervolgen te creëren voor

²⁹ ZonMw (2025). Kennismagazine IMPACT – 10 jaar onderzoek in de ggz. Bron: www.zonmw.nl/nl/impact-opggz

nuttige projecten, om terugkoppeling te geven en om de projecten aan te laten sluiten of op te laten schalen of snel te verbinden via haar netwerk. Veldpartijen geven ook aan dat ze meer betrokken kunnen en willen worden in de disseminatie, zowel rond welke projecten er gehonoreerd zijn als in de uitkomsten van projecten. Momenteel gebeurt dat heel beperkt, omdat de veldpartijen geen gemakkelijk inzicht hebben in wat er allemaal speelt. Via de veldpartijen zouden de projecten en onderzoeksresultaten meer bekendheid en mogelijk meer impact kunnen hebben, maar dat vereist wel dat het programmabureau deze informatie op inzichtelijke manier actief met de veldpartijen deelt.

Eerder in het hoofdstuk zagen we dat de projecten thematisch gezien goed aansluiten bij de speerpunten van het ggz-beleid van het ministerie VWS. Het ministerie van VWS geeft echter aan weinig zicht te hebben op de uitkomsten van het onderzoeksprogramma en hoe/of dat bijdraagt aan de beleidsdoelstellingen. Gesprekken tussen het ministerie en ZonMw zijn meer gericht op procesmatige zaken dan inhoudelijke zaken. Zij gaven hierbij aan graag beter op de hoogte te worden gehouden, bijvoorbeeld door periodieke updates over de voortgang. Hierbij zouden enkele projecten uit kunnen worden gelicht die specifieke succesgevallen lijken, of waar impact in de praktijk mee wordt of kan worden behaald.

4 Positionering van het programma

In dit hoofdstuk gaan we dieper in op de positionering van het onderzoeksprogramma. We starten met een analyse van de positionering (sectie 4.1), waarna we de evaluatieve bevindingen presenteren (4.2).

4.1 Analyse van de positionering van het programma

4.1.1 *Positie van het onderzoeksprogramma in het ggz-veld*

Uit de evaluatie komt naar voren dat Opggz uniek is in Nederland. Er is geen vergelijkbaar programma waarin de volle breedte van de ggz is ondergebracht. Er zijn wel een aantal programma's (binnen ZonMw) waarin aandacht wordt besteed aan specifieke onderdelen van de ggz.

Tijdens interviews kwam regelmatig ter sprake dat het budget van het programma (€50 mln. voor 10 jaar) klein is, vergeleken met andere gezondheidsdomeinen. Omdat er echter voorheen geen ggz onderzoeksprogramma was, was er ten tijde van de oprichting vooral opluchting en tevredenheid bij de betrokken (AGGT-)partijen.

De zichtbaarheid van het programma is voor partijen die niet bij de oprichting betrokken waren, niet erg groot. In overleg met de evaluatiecommissie is in deze evaluatie ook met een aantal partijen gesproken die een belangrijke rol hebben binnen het ggz-veld, maar die (nog) niet actief betrokken zijn bij Opggz. Voor deze partijen was ZonMw wel bekend, maar het onderzoeksprogramma eigenlijk niet. Ook enkele van de respondenten van partijen die door ZonMw aangemerkt waren als belangrijke partijen waren eigenlijk niet of beperkt bekend met wat er nu precies onder het programma viel, hoewel ze in sommige gevallen wel betrokken waren bij specifieke rondes. Ook diverse projectleiders gaven aan het programma eigenlijk niet (goed) te kennen. De subsidierondes worden wel gevonden, maar het programma als geheel is beperkt bekend. Daarentegen geven commissieleden in de enquête aan dat Opggz in hun professionele netwerk of werkomgeving redelijk tot zeer bekend is.

4.1.2 *Meerwaarde en positie binnen het ggz-veld volgens stakeholders*

Stakeholders die bekend zijn met Opggz (waaronder de AGGT-partijen) zien een duidelijke meerwaarde van het programma. Naast dat het programma het enige programma in Nederland is dat zich op het brede ggz-veld richt, wordt het samenbrengen van partijen door ZonMw ook als een duidelijke meerwaarde ervaren.

Het bestaan van Opggz wordt gezien als een belangrijke erkenning voor mensen met geestelijke gezondheidslast en van het belang van ggz-onderzoek. Het financieren van ggz-onderzoek wordt van belang geacht voor het op peil houden van ggz-onderzoek infrastructuur (incl. reflectie- en onderzoeksvaardigheden) en de wetenschappelijke kennispositie van Nederland. Het merendeel van de interviewees had weinig zicht op de meerwaarde voor de patiënt, omdat ze niet goed bekend waren met de resultaten van de Opggz-projecten. Enkele partijen, waarmee ZonMw nauw contact onderhoudt en die vanuit hun rol een (systeem) verantwoordelijkheid hebben in de implementatie, vormen hierop een uitzondering en geven aan wel iets van uitkomsten gezien te hebben.

Stakeholders zijn van mening dat zonder deze ZonMw-gelden aanzienlijk minder ggz-onderzoek zou zijn gedaan in Nederland. Instellingen (niet-universitair) hebben zelf weinig/geen middelen voor onderzoek en er zijn weinig andere ggz-onderzoeksubsidies. Andere subsidiebronnen die werden genoemd zijn de Hersenstichting en Stichting tot Steun

VCVGZ³⁰. De concurrentie bij andere ZonMw-programma's (en NWO) is groot en de perceptie bestaat dat ggz-onderzoek niet altijd kans maakt vanwege accentverschillen en de eigenheid van ggz-onderzoek. Omdat Opggz lage eisen stelt aan matching, is het ook voor een GGZ-instelling mogelijk om mee te doen (i.t.t. sommige andere instrumenten).

Fellowships en impact leaders werden in interviews genoemd en herkend voor hun meerwaarde. Fellowships stellen jonge onderzoekers in staat om een track op te bouwen en dragen bij innovatie. Impact leaders kunnen gaan zorgen voor samenhang in opbrengsten.

4.1.3 Aansluiting bij trends, ontwikkelingen en actualiteiten

Tot nu toe

Stakeholders geven in de enquête en interviews aan dat het programma goed aansluit bij trends, ontwikkelingen en actualiteiten in de GGZ. Veldpartijen werden gedurende de looptijd van het programma op diverse momenten geconsulteerd, waarna de input door ZonMw programmabureau is gebruikt om invulling te geven aan nieuwe oproepen. Het GGZ-veld wordt beschreven als volop in beweging, waardoor deze tussentijdse consultaties ook van belang waren om aan te sluiten bij de actualiteit. Naar aanleiding van de tussentijdse evaluatie is deze consultatietaak van ZonMw ook expliciet opgenomen in de programmatekst.

De rol van ZonMw in deze consultaties wordt als zeer positief beoordeeld [zie paragraaf 2.4]. Interviewees waren ook positief over de veelzijdigheid van de aanwezige deelnemers. Volgens sommige partijen komen dergelijke ontmoetingen in deze samenstelling met als doel brainstormen over de toekomst, niet vaak voor.

Door een enkele interviewee werd opgemerkt dat ze zouden waarderen om na een consultatiebijeenkomst een terugkoppeling te krijgen van ZonMw, omdat dit hen kan helpen bij het bepalen van hun eigen positionering. Verder werd opgemerkt dat orthopedagogen en agogen ook interessante partijen zijn om uit te nodigen.

Een respondent gaf aan dat de focus op vrouwen met depressie bij aanvang van het programma opmerkelijk was, omdat het zo specifiek was. Daar is destijds op instigatie van de oud minister Schippers voor gekozen. Na de tussentijdse evaluatie is deze focus komen te vervallen en waren de veldconsultaties leidend.

In de interviews werd opgemerkt dat het positief is dat er binnen Opggz meer ruimte komt voor domein overstijgende/transdisciplinaire aanvragen.

Kennisagenda's van partijen zoals NVvP en MIND zijn ook van belang in het afstemmen op actualiteiten. Aanvragers worden gevraagd om bij de uitwerking van hun projectvoorstellen aansluiting te zoeken met de kennisagenda's.

Toekomst

Interviewees zijn positief over het feit dat het onderzoeksprogramma een vervolg krijgt. Over de specifieke invulling van het programma verschilden de meningen over zowel proces als thema's. Dit lijkt vooral samen te hangen met de eigen positie van de partijen in het veld.

Met betrekking tot proces was meer aandacht voor praktijkinstellingen een punt dat meerdere keren terug kwam, alsmede meer aandacht voor implementatie van innovaties en kennis. Een

³⁰ We hebben niet kunnen achterhalen hoe groot deze subsidies zijn

grotere rol voor veldpartijen in de disseminatie van de subsidierondes en de uitkomsten van het programma, kwam meerdere keren naar voren.

Met betrekking tot thema's werden o.a. informele zorg, lichaamsgericht therapie, continuïteit van zorg, trauma en de combinatie van psychische en somatische problematiek genoemd.

4.1.4 Aansluiting bij andere ZonMw-programma's

Er zijn 18³¹ programma's binnen ZonMw die momenteel lopen of gelopen hebben tijdens de looptijd van het programma die op basis van titels raakvlakken hebben met het onderzoeksprogramma ggz³². Zie Tabel 6. Wat hierin opvalt is dat Opggz van deze programma's het enige programma van ZonMw dat op het brede ggz-veld is gericht. Daarmee neemt het een unieke plek in het onderzoeksveld. De andere programma's richten zich op deelaspecten van de ggz, zoals suïcidepreventie en kansspelverslaving of op specifieke doelgroepen jeugd en vluchtelingen. Ook zitten hier een aantal programma's tussen die gericht zijn op jeugd en een ggz component hebben, maar waarbij de nadruk niet ligt op de ggz.

Tabel 6

Programma	Looptijd	Budget
Preventie van kansspelverslaving	2022 - 2025	6,6 miljoen
Preventie van Kansspelverslaving	2025-2030	21 miljoen
NWA Thuis in verschillende woonvormen	2023 -2026	2,8 miljoen
Suïcidepreventie 2015-2019	2015-2019	3,2 miljoen
Suïcidepreventie 2023 -2025	2023-2025	2 miljoen
Versnellers in de geestelijke gezondheidszorg	2022-2025	4 miljoen
Mentale vitaliteit van werkenden	2022-2023	3,5 miljoen
Actieprogramma Grip op Onbegrip	2021 – 2026	116,8 miljoen
Onderzoeksprogramma Geweld hoort nergens thuis	2019-2024	3,5 miljoen
Regionale Kenniswerkplaatsen Jeugd	2019-2024	8,5 miljoen
Wat werkt voor de jeugd	2019-2025	21 miljoen
Zorg voor vluchtelingen	2018-2025	2,9 miljoen
Actieprogramma lokale initiatieven	2018-2021	76 miljoen
Academische Werkplaatsen Autisme	2013-2018	250.000
Effectief werken in de jeugdsector	2012-2019	22,9 miljoen
Neuropsychanalyse Fonds	2012-2026	1 miljoen
Longitudinale effectmonitor JeugdzorgPlus	2011-2020	2 miljoen

Opggz is in vergelijking met deze programma's met afstand het grootste onderzoeksprogramma qua budget met 50 miljoen, dit komt ook door de lange looptijd van het programma. De programma's die groter zijn qua omvang (grip op onbegrip en lokale

³¹ Kwaliteitsgelden ggz, dat onder de structuur van Opggz valt is hier niet meegenomen

³² Op basis van de [programmazoeker van ZonMw](#) en de volgende filters: autisme, mentale gezondheid, jeugd ggz, verslavingen, onbegrepen gedrag en wachttijden ggz. Het is mogelijk dat niet alle projecten die ooit bij ZonMw hebben gedraaid hier ook terug te vinden zijn.

initiatieven) zijn beide actieprogramma's, die gericht zijn op het implementeren en verspreiden van kennis en waarin diverse partijen samenwerken.

Bovenstaande programma's zijn - anders dan Opggz - niet allemaal in de eerste plaats gericht op wetenschappelijke onderzoek. Versnellers in de geestelijke gezondheidszorg richt zich bijvoorbeeld op het stimuleren van regionale samenwerking tussen partners in de zorg om de wachttijden te verkorten. Suïcidepreventie richt zich op de toepassing van bestaande kennis (in navolging van Suïcidepreventie 2017-2019 waarin de focus lag op kennisontwikkeling).

Naast programma's met een specifiek ggz-component, zijn er ook nog een aantal andere, bredere ZonMw-programma's, waar onderzoek over de geestelijke gezondheidszorg, net als andere zorgdomeinen, in aanmerking komt voor subsidie. Uit de interviews kwamen de volgende projecten naar voren:

- Zorgevaluatie en Gepast Gebruik (ZE&GG; 2024-2028)
- Kaderprogramma Passende Zorg (2024-2028)
- Goed gebruik geneesmiddelen (2011-2027)
- Kennisprogramma Langdurige Zorg en Ondersteuning 2023 – 2027 (LZO II)
- Preventieprogramma (2019-2022; 2023-2026)
- DoelmatigheidsOnderzoek (2022-2026)
- Forensische Geneeskunde (2020-2025)³³

Projectleiders van Opggz-projecten werken – naast Opggz - gelijktijdig ook aan een aantal van bovenstaande programma's. Projectleiders lijken vooral gericht op de subsidieoproepen en zijn zich niet altijd bewust van het achterliggende programma.

Daar waar ZonMw aangeeft achter de schermen te werken afstemming tussen de programma's, is dit voor (potentiële) indieners en commissieleden mogelijk niet zichtbaar. Een interviewee bracht de vraag op of ggz-onderwerpen waar ZonMw specifieke programma's op heeft, niet uitgesloten zouden moeten worden van Opggz. ZonMw geeft aan dat dit in principe gebeurt.

Het ZonMw-programmabureau geeft aan dat de interne afstemming met andere ZonMw-programma's een belangrijk, blijvende aandachtspunt is. Kansen voor optimalisatie liggen o.a. in het aan de voorkant meer samenwerken, bijvoorbeeld via een gezamenlijke oproep. Of elkaars netwerk gebruiken bij een oproep die ook in een ander domein kan vallen. In sommige domeinen, zoals jeugd, is deze samenwerking al opgezocht.

4.2 Evaluatieve bevindingen

Opggz richt zich als enige ZonMw-programma op het brede ggz-veld en neemt daarmee een unieke en belangrijke positie in. Het programma is qua doelstellingen complementair aan ZonMw-programma's op specifieke ggz-onderwerpen (zoals onbegrepen gedrag), en aan ZonMw-programma's die zich over het hele zorgdomein uitstrekken.

Het programma heeft een duidelijke meerwaarde binnen het ggz-veld. Zonder Opggz kan er aanzienlijk minder ggz-onderzoek worden gedaan in Nederland. Er zijn behalve ZonMw-programma's op specifieke ggz-onderwerpen, weinig andere ggz-onderzoeksubsidies. Het

³³ Deze programma's werden genoemd tijdens de interviews en in de survey met projectleiders. Andere programma's zoals de talentprogramma's Veni, Vidi en Vici werden niet genoemd.

bestaan van Opggz wordt gezien als een belangrijke erkenning voor mensen met psychisch lijden en het belang van ggz-onderzoek. Het financieren van ggz-onderzoek wordt van belang geacht voor het op peil houden van ggz-onderzoeksinfrastructuur en de wetenschappelijke kennispositie in Nederland. De meeste stakeholders hebben weinig zicht op de meerwaarde voor de patiënt, omdat ze niet goed bekend waren met de resultaten van projecten.

Het programma weet tot nu toe goed aan te sluiten bij de ontwikkelingen in het veld. Er zijn geen keuzes gemaakt voor rondes waar veldpartijen zich niet in kunnen vinden of waar minder aanvragen voor zijn geweest dan er budget was. Hierbij moet wel de kanttekening gemaakt worden dat veldpartijen in interviews aangaven beperkt zicht te hebben op welke rondes er precies geweest zijn. Veldpartijen die tot nu toe niet betrokken waren geweest bij het programma, kenden het programma eigenlijk niet, dus die kunnen ook weinig zeggen over in hoeverre het programma aansluit bij hen behoeften. Het feit dat ze het programma niet kennen, zou een indicatie kunnen zijn dat het programma (nog) niet goed aansluit op die behoeften.

De aanbevelingen die stakeholders hebben over de toekomst van het programma gaan zowel op thema als op proces alle kanten op en waren meestal gerelateerd aan de plek die een partij in het bredere veld inneemt. Slechts weinig partijen lijken het gehele veld vanuit een neutraal perspectief te kunnen overzien. Er ligt een taak voor ZonMw om in overleg met het veld tot een afbakening van het nieuwe programma te komen aan de hand van doelstellingen. Hiermee moet het voor alle partijen duidelijk worden waar het programma wel over gaat en wat het programma niet kan oppakken.

5 Conclusies

Onderzoeksprogramma ggz is een goedlopend onderzoeksprogramma. ZonMw is er goed in geslaagd om veldpartijen te betrekken bij het programma en voor zover we hebben nagaan lopen de processen soepel. Stakeholders zijn positief over het programma, de thematische focus van de subsidierondes en het soort onderzoek dat gedaan wordt.

Binnen het programma zijn tot 2025 127 projecten gehonoreerd, dat is 35% van de uitgewerkte aanvragen die zijn ingediend.

De onderzoeksresultaten zijn wetenschappelijk zeer relevant. De 218 publicaties die tot nu toe voortgekomen zijn uit het programma hebben een impactscore die ruim 4 keer zo hoog ligt als die van de gemiddelde publicaties in hun veld. Hierbij wordt samengewerkt met relevante en ervaren landen en instellingen.

Het onderzoeksprogramma ggz heeft duidelijke meerwaarde. Zonder dit programma kan er aanzienlijk minder ggz-onderzoek worden gedaan in Nederland. Het programma is qua doelstellingen complementair aan ZonMw-programma's op specifieke ggz-onderwerpen (zoals onbegrepen gedrag), en aan ZonMw-programma's die zich over het hele zorgdomein uitstrekken. Het onderzoeksprogramma ggz is de enige die zich richt op het brede ggz-veld, waarmee het een unieke en belangrijke positie inneemt. Het bestaan van het onderzoeksprogramma wordt dan ook gezien als een belangrijke erkenning voor mensen met geestelijke gezondheidslast en het belang van ggz-onderzoek. Het financieren van ggz-onderzoek wordt van belang geacht voor het op peil houden van ggz-onderzoeksinfrastructuur en de sterke wetenschappelijke kennispositie in Nederland.

Het programmabureau doet ook goed werk in de uitvoering van dit programma. Ze krijgen in de volle breedte van de activiteiten positieve feedback van de betrokkenen op het gebied van stakeholdermanagement, de ondersteuning van de commissie, het meenemen cliënten perspectief/referentie panel; de samenstelling commissies en veldraadplegingen.

De onderzoeksbehoefte in het ggz-veld is groot, gezien de uitdagingen waar het veld mee kampt. De onderzoeksbehoefte is ook heel divers, doordat het veld vrij versnipperd is en er vanuit veel verschillende disciplines wordt gewerkt. De positionering van de subsidierondes vergt dan ook aandacht, die het van ZonMw ook krijgt.

Het gebrek aan een actuele kennisagenda voor het veld maakt dat er geen duidelijke leidraad ligt voor ZonMw rondom de belangrijkste behoeften voor onderzoek. ZonMw moet deze actief ophalen bij veldpartijen en lijkt dat op een goede manier te doen. Stakeholders zijn van mening dat het programma goed aansluit bij ontwikkelingen in de ggz. Een aandachtspunt is wel of ZonMw alle relevante partijen ook op het netvlies heeft. 'De AGGT-partijen' worden gezien als de belangrijkste stakeholders van het programma, op basis van de agenda die zij in 2015 hebben opgesteld. Door vast te houden aan deze groep, die zichzelf niet als groep ziet, bestaat er een risico dat er belangrijke perspectieven en onderzoeksbehoeften buiten het zicht blijven.

ZonMw heeft naast haar rol als onderzoeksfinancier een belangrijke rol voor het brede ggz-veld als verbinder en facilitator. Deze taak is echter niet expliciet onderdeel van het takenpakket voor ZonMw. ZonMw heeft periodiek bijeenkomsten georganiseerd om het veld te raadplegen op trends, ontwikkelingen en actualiteiten, om op basis daarvan invulling te geven aan een nieuwe oproep. Deze bijeenkomsten, de brede vertegenwoordiging van veldpartijen én de rol van ZonMw worden door stakeholders gewaardeerd.

Er zijn ook nog enkele aandachtspunten voor het onderzoeksprogramma. Allereerst is de manier waarop de activiteiten van het programma zouden moeten doorwerken richting de beoogde impact niet goed gedefinieerd in de programmastructuur. Het is daardoor onduidelijk hoe de stap van projectuitkomsten gemaakt moet worden naar het impactniveau. ZonMw wil graag impact bereiken met dit programma en zet hier door o.a. impact leaders en impactrondes ook op in, maar een goed begrip van wat er nodig is om deze impact te bereiken en wat dat betekent voor de inrichting van het programma kan ervoor zorgen dat de impact van het programma nog groter wordt.

Wat hiermee mee samenhangt is dat de impact van de onderzoeksuitkomsten in het veld bijna niet te herleiden zijn. Dit wijst er op dat er meer nodig is om onderzoeksresultaten uit het programma impact te laten maken in de praktijk. Veldpartijen hebben aangegeven hier een rol in te willen en kunnen spelen in de communicatie naar en het betrekken van hun achterban, maar daarvoor hebben ze meer inzicht in het programma nodig (o.a. welke rondes er zijn geweest, welke projecten er zijn gehonoreerd, wat de doelstellingen zijn, welke projecten er lopen). Van de partijen kan niet verwacht worden dat ze zelf actief op zoek gaan naar deze informatie, dus er ligt een rol voor ZonMw om dit inzicht te verschaffen.

Ondanks dat stakeholders positief zijn over wat ze weten over het onderzoeksprogramma, is het opvallend dat de bekendheid van het programma verschilt. Wat er precies onder Opggz valt en wat onder andere onderzoeksprogramma's van ZonMw is voor externe partijen vaak onduidelijk. Voor onderzoekers is het thema van de subsidieronde bepalender dan het onderzoeksprogramma waar ze in vallen en veldpartijen kennen vooral ZonMw, niet zozeer het onderzoeksprogramma. Opvallend is wel dat veldpartijen programma's met een specifiekere focus (zoals Grip op Onbegrip) vaak wel kennen. Veldpartijen die niet actief betrokken zijn bij het onderzoeksprogramma, kennen het ook bijna in alle gevallen niet.

Verder is het voor externen weinig zicht op het verloop en de (tussentijdse) uitkomsten van de verschillende onderzoeksprojecten. Veldpartijen geven aan geïnteresseerd te zijn in welke projecten er lopen en een rol voor zichzelf zien in het vergroten van de bekendheid van de projecten en resultaten, maar daarvoor moeten ze wel weten wat voor projecten er lopen en wat voor soort resultaten worden beoogd.

In verschillende rondes is een clause opgenomen dat er een percentage van het budget gereserveerd moet worden voor stappen richting (bredere) praktijktoepassing. Dit lijkt vooral gebruikt te worden voor communicatie richting het onderzoeksveld (zoals lezingen op conferenties) en niet direct tot meer impact in de praktijk te leiden.

Daarnaast blijkt dat het sterk afhankelijk is van de achtergrond en wensen van de projectleider in hoeverre er ingezet wordt op het behalen van implementatie in de zorgpraktijk. Om meer in te zetten op directe impact op de praktijk, is daar betrokkenheid van praktijkinstellingen voor nodig.

Tot slot is een aandachtspunt dat het gevoel heerst bij diverse commissieleden dat de verstrekte subsidies te weinig vernieuwend zijn en dat praktijkorganisaties te weinig kans maken op de subsidies. Hoewel een substantieel deel van de betrokken partijen bij de onderzoeksprojecten praktijkorganisaties betreft, zijn zij meestal niet de aanvragende of trekkende partij.

6 Aanbevelingen

Het ministerie van VWS heeft ZonMw een opdracht verleend voor een vervolgprogramma voor onderzoek in de ggz. Voor dit vervolgprogramma, worden op basis van deze evaluatie enkele aanbevelingen gedaan.

- Formuleer de doelstellingen voor het vervolgprogramma dusdanig dat ze passen bij een onderzoeksprogramma en concreet genoeg zijn om houvast te bieden aan de invulling van het programma. In de doelstellingen kan al een thematische richting aan het programma worden gegeven, maar gezien de lange looptijd van het programma en de versplintering van het veld zijn doelstellingen rondom het inspelen op kennisbehoeftes van partijen in het veld ook op zijn plaats. Uit de doelstellingen zal ook moeten blijken of de nadruk van het vervolgprogramma ligt op wetenschappelijke impact of toepassing en implementatie.
- Stel voor het vervolgprogramma aan het begin een Theory of Change op, waarbij duidelijk wordt gemaakt hoe de activiteiten (het financieren van onderzoek) doorwerken richting de beoogde impact (doelstellingen) van het programma. Houd met de inrichting van het programma rekening met deze impactpaden en zet hierop in om de impact van het programma te vergroten. Daarbij komt dat door de stap tussen onderzoeksresultaat en impact inzichtelijk en concreet te maken, ook houvast wordt geboden aan onderzoekers over de manieren waarop ze impact kunnen bereiken met hun onderzoek. Hierbij dient expliciet aandacht besteed te worden aan wat het programma nodig heeft (van partners of VWS) om invloed te hebben op de outcome factoren.
- Ga in gesprek met veldpartijen over de behoefte aan een gedragen onderzoeks- of kennisagenda om richting te geven aan het vervolgprogramma. Een dergelijke agenda kan vervolgens als leidraad fungeren voor het onderzoeksprogramma. Door aan het veld te vragen om tot een agenda te komen, ligt de verantwoordelijkheid bij het veld om elkaar op te zoeken, onderzoeksbehoeften in kaart te brengen en verschillende belangen tegen elkaar af te wegen. Dit neemt niet weg dat er voor ZonMw nog steeds een belangrijk en gewaardeerde rol als verbinder en facilitator ligt.
- Aangezien het vervolgprogramma ook een lange looptijd zal hebben, is het van belang om periodiek te verkennen of alle belangrijke partijen in het ggz-veld (nog steeds) betrokken worden bij het programma, of dat er door ontwikkelingen in het veld nieuwe partijen betrokken moeten worden. Denk bijvoorbeeld aan het landelijke expertisecentrum Pharos, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) of de Nederlandse vereniging voor zelfregie en herstel (NGZH).
- Overweeg in hoeverre het nodig is om de zichtbaarheid van het programma te vergroten. De subsidierondes krijgen genoeg aanmeldingen en worden door onderzoekers gevonden, hiervoor is het niet persé nodig om de zichtbaarheid te vergroten. Tegelijkertijd is het voor de positionering van het onderzoeksprogramma in het veld en het betrekken van veldpartijen bij het dissemineren en oppakken van de resultaten van het programma mogelijk wel wenselijk.
- Benut het netwerk van betrokken ggz-partijen nog meer bij het verspreiden van informatie over de subsidieoproepen, lopende project(samenwerkingen) en projectresultaten om de meerwaarde van het onderzoeksprogramma te vergroten.
- Ondersteun projectleiders in het creëren van impact in de praktijk door onderzoekers in contact te brengen met veldpartijen voor wie het onderzoek relevant is en die mogelijk een rol kunnen spelen in het oppakken, implementeren of vertalen van de onderzoeksresultaten naar de praktijk.

- Geef periodiek en toegankelijk inzicht in welke onderzoeksprojecten er gefinancierd zijn, wat er onderzocht wordt en welke resultaten beoogd worden, bijvoorbeeld door een IMPACT bundel of door thematische aanspreekpunten zoals Impact Leaders.
- Het subsidieaanvraagproces wordt als intensief ervaren door de aanvragers. Overweeg mogelijkheden om het aanvraagproces te versimpelen, bijvoorbeeld voor rondes voor kleinere subsidiebedragen of rondes die meer op praktijkonderzoek gericht zijn. Kijk hierbij expliciet naar het faciliteren van deelname van praktijkinstellingen, voor wie de barrières om (als leidende partij) in te dienen voor het onderzoeksprogramma hoog zijn.

Bijlage A Methodologie

A.1 Fase 1: Inceptiefase

In de inceptiefase zijn verkennende interviews gevoerd met ZonMw en betrokkenen van het Ministerie van VWS. Daarnaast is een document en literatuurstudie gedaan waarbij de volgende documentatie is geanalyseerd om het onderzoek verder vorm te geven:

- Programmatekst;
- Subsidieaanvragen, voortgangsverslagen en eindverslagen van alle rondes;
- Subsidieoproepen;
- ZonMw Impact Assessment Framework;
- Tussentijdse evaluaties;
- Aanvullende documenten, zoals begrotingen, factsheets en het totaaloverzicht projecten.

Verder is er een theory of change opgesteld en besproken met betrokkenen en zijn de evaluatiemethoden verder ontwikkeld (vragenlijsten, interviewguides etc.)

A.2 Fase 2: dataverzameling

Portfolio-analyse

Het doel van de portfolioanalyse is om een goed beeld te krijgen van het brede scala aan projecten die binnen het onderzoeksprogramma van ZonMw zijn toegekend. Hierbij hebben we ons niet alleen gefocust op de beschrijvende details over de projecten, maar hebben we geprobeerd een gedetailleerder beeld te krijgen van de opbrengsten van de projecten, impact op doelgroep en omgeving, de behaalde resultaten ten opzichte van de doelen en aansluiting op de beleidspunten van VWS. Hiervoor hebben we alle beschikbare, aangeleverde documentatie per project meegenomen: de subsidieaanvragen, voortgangsverslagen en eindverslagen. Per project zijn niet alle documenten beschikbaar, soms ontbreken de voortgangsverslagen en eindverslagen. Dit komt doordat ZonMw een nieuw systeem is gaan gebruiken in de laatste jaren, waardoor het lastig is om toegang te krijgen tot bepaalde afgesloten dossiers. Daarnaast zijn er een aantal projecten die recent van start zijn gegaan, maar nog geen rapportages hebben opgeleverd. Deze compleetheid van documenten zijn meegenomen in de analyse: projecten waar eindverslagen ontbreken zijn bijvoorbeeld niet worden meegenomen in de analyse over behaalde resultaten ten opzichte van doelen.

Voor de portfolioanalyse is gebruik gemaakt van de door Technopolis ontwikkelde AI Policy Concierge (AIPC). De AIPC tool is ontwikkeld om gecontroleerd en veilig gebruik te maken van generatie AI-modellen binnen projecten, hiervoor gebruiken wij Microsoft Azure. Voor elk project wordt een aparte resource group aangemaakt in Azure. Binnen deze groep worden de benodigde componenten opgezet, waaronder model-deployments. Met private endpoints en API-keys roepen we deze modellen aan in onze eigen omgeving. De gegevens die via de tool worden ingevoerd, worden niet gebruikt voor (her)training van de taalmodellen.

We hebben geanonimiseerde projectdocumenten gebruiken als input. Vertrouwelijkheid en privacy worden gewaarborgd door het gebruik van Microsoft Azure resources en model deployments die zich uitsluitend binnen Europa bevinden, conform AVG. Data wordt dus ook niet voor een korte Amerika verwerkt, of ergens buiten de EU.

Het is belangrijk te benadrukken dat Microsoft Azure voldoet aan strenge Europese regelgeving voor gegevensbescherming. De gekozen opzet garandeert dat de data binnen de EU blijft en volledig versleuteld verwerkt wordt binnen een afgeschermd, beveiligde

omgeving. Verder is er geen externe koppeling tussen projecten of systemen, voor ieder project wordt een aparte resource binnen Azure aangemaakt. Voor meer informatie over Azure OpenAI³⁴.

Digitale vragenlijsten:

Het doel van de digitale vragenlijsten was om inzicht te krijgen in de impact en procesbegeleiding. Er zijn twee vragenlijsten opgesteld: één gericht op projectleiders en één op commissieleden.

Vragenlijst voor de projectleiders: Deze vragenlijst is uitgezet onder alle projectleiders van de afgelopen tien jaar, afgezien van degenen die aangaven niet geïnteresseerd te zijn in deelname aan deze evaluatie. ZonMw heeft hiervoor contactgegevens aangeleverd. Het gaat om ±130 projectleiders die deze vragenlijst hebben ontvangen, waarvan er 42 hebben gereageerd.

Vragenlijst voor de commissieleden: Deze vragenlijst is uitgezet onder alle commissie van de afgelopen tien jaar, zowel onder oude als huidige leden. Het gaat hierbij om de voorzitter, 12 huidige leden en 7 oud leden, dus in totaal om 20 mensen. Uiteindelijk hebben 9 commissieleden de survey ingevuld, waaronder 1 oud lid.

A.2.1 Interviews

Binnen de evaluatie is met 32 betrokkenen gesproken via (groeps-)interviews. De lijst is samengesteld op basis van de offerte, verzamelde informatie in de inceptiefase en input vanuit de begeleidingscommissie en vanuit ZonMw. Voor elk interview is zorgvuldig overwogen welke informatie we wensten te verkrijgen, zodat de vragenlijst optimaal aansluit bij het specifieke gesprek.

De begeleidingscommissie had aangegeven het belangrijk te vinden om de multidisciplinariteit van het veld mee te nemen net al het perspectief van ervaringsdeskundigen. Om hieraan tegemoet te komen hebben we diverse kortere interviews gevoerd met partijen die niet direct bij het onderzoeksprogramma betrokken zijn, maar wel een belangrijke rol spelen in het veld. Met deze partijen zijn kortere interviews gehouden, gezien hun beperkte zicht op het onderzoeksprogramma.

A.3 Fase 3: Analyse en Rapportage

De opgehaalde data uit de vorige fasen zijn aan de hand van de evaluatievragen geanalyseerd om tot deze rapportage te komen.

Deze rapportage wordt besproken in een validatieworkshop met het team van ZonMw om tot gedragen en realistische aanbevelingen te komen. De rapportage wordt ook besproken met de evaluatiecommissie.

³⁴ Zie ook: <https://learn.microsoft.com/en-us/legal/cognitive-services/openai/data-privacy?tabs=azure-portal>

Bijlage B Evaluatievragen

Evaluatiedimensie	Thema	Vraag
1. Evaluatie van de opbrengsten en impact van het programma		
Interne coherentie: hoe goed past de interventie?		Hoe sluit het huidige ggz onderzoeksprogramma aan bij andere relevante ZonMw programma's?
Doeltreffendheid	Opbrengsten	Hoeveel lange, middellange, kortlopende en fellowship projecten zijn gefinancierd onder het programma?
Doeltreffendheid	Opbrengsten	Hoeveel projecten zijn gefinancierd op de gebieden vroege herkenning en behandeling; gepersonaliseerde zorg en implementatie-praktijkprojecten en actualiteiten beleid?
	Opbrengsten	Wat voor onderzoeksproducten heeft het programma (per subsidieronde) opgeleverd?
Doeltreffendheid	Opbrengsten	Wat voor samenwerkingen tussen onderzoekers en andere stakeholders hebben er plaatsgevonden in het kader het onderzoeksprogramma?
Doeltreffendheid	Opbrengsten	Over welke aandoeningen is kennis opgeleverd?
Doeltreffendheid	Opbrengsten	Over welke beleidsprioriteiten van VWS is kennis opgeleverd? (Depressie bij jonge vrouwen en adolescenten; relatie tussen voeding en geestelijke gezondheid; zorg op de juiste plek; domein overstijgend samenwerken; vanuit de mens; cruciale ggz; kwaliteitstransparantie versterken; regionale samenwerking bevorderen; gezondheidsnetwerken).
Doeltreffendheid	Opbrengsten	Wat was de spreiding van gehonoreerde projecten op het gebied van academische en praktijkprojecten?
Doeltreffendheid	Opbrengsten	Wat was de spreiding van gehonoreerde projecten op de plek binnen de kennisketen? (Fundamenteel onderzoek; strategisch onderzoek; toegepast onderzoek; ontwikkelprojecten en implementatieprojecten)
Doeltreffendheid	Opbrengsten	Wat was de spreiding van gehonoreerde projecten op de verschillende inhoudelijke onderwerpen? (Cruciale ggz; wachttijden; digitale zorg; jeugd; kosteneffectiviteit; effectiviteit;

		breder begrip van gezondheid; samen beslissen; juiste zorg op de juiste plek; sterke betrokkenheid ED; voorkomen van erger).
Doeltreffendheid	Opbrengsten	Wat was de spreiding van gehonoreerde projecten op verschillende doelgroepen?
Impact	Impact op doelgroep en omgeving	Wat is de impact van de projecten op de doelgroep?
Impact	Impact op doelgroep en omgeving	Wat is volgens de projectleiders de impact van de projecten op de zorgpraktijk, vervolgonderzoek, beleid en onderwijs?
Doeltreffendheid	Impact op doelgroep en omgeving	Welke activiteiten zijn ondernomen door ZonMw om de impact van het programma te maximaliseren?
Doeltreffendheid	Impact op doelgroep en omgeving	Welke activiteiten zijn ondernomen door projectleiders om de impact van het programma te maximaliseren?
Doeltreffendheid	Resultaten t.o.v. de doelen	Hoe verhouden de resultaten van projecten zich tot de vooraf gestelde doelen en inhoudelijke thema's?
Relevantie: Doet de interventie wat het moet doen?	Ondersteuning aan VWS beleidspunten	In hoeverre en op welke wijze hebben de resultaten van de projecten bijgedragen aan speerpunten van het ggz beleid van VWS?
2. Begeleiding van het proces door de programmacommissie en het programmabureau		
Doeltreffendheid	Subsidierondes	Hoe zijn de subsidierondes verlopen? O.a. het aantal aanvragen, honoreringen, afwijzingen en bezwaarschriften etc.
Doeltreffendheid	Subsidierondes	Hoe is de beoordeling van aanvragen verlopen?
Doeltreffendheid	Projectverloop	Hoe zijn de projecten verlopen? O.a. het aantal budget neutrale verlengingen en stopzettingen.
Doeltreffendheid	Projectverloop	Met welke problematiek hadden projecten te maken? Denk hier bijv. aan inclusie.
Doelmatigheid	Budgetanalyse	Was het budget van het programma toereikend?
Doelmatigheid	Budgetanalyse	Staat het budget in verhouding tot de vraag vanuit het veld?
Doeltreffendheid	Procesanalyse	Was de beoordelingssystematiek adequaat en efficiënt?
Doeltreffendheid	Aansluiting bij de programmadoelen	Waren de processen en instrumenten (subsidierondes, bijeenkomsten etc.) zo ingericht dat ze bijdroegen aan het behalen van de programmadoelen?
Doeltreffendheid	Aansluiting bij de programmadoelen	Op welke wijze heeft ZonMw de projecten gestimuleerd om wetenschappelijke en maatschappelijke impact te bereiken?

Doeltreffendheid	Aandacht voor ZonMw brede onderwerpen	Hoe is aandacht besteed aan diversiteit binnen het programma?
Doeltreffendheid	Aandacht voor ZonMw brede onderwerpen	Hoe is aandacht besteed aan Open Science binnen het programma?
Doeltreffendheid	Aandacht voor ZonMw brede onderwerpen	Hoe is aandacht besteed aan patiënten-participatie binnen het programma?
3. Positionering van het programma ggz binnen het ggz-veld		
Coherentie	Positie in de ggz	Wat is de positie van het Onderzoeksprogramma binnen het ggz (onderzoeks-)veld?
Coherentie	Positie in de ggz	Hoe wordt het Onderzoeksprogramma waargenomen door het veld?
Coherentie	Positie in de ggz	Hoe verhoudt het programma zich tot andere ZonMw programma's?
Coherentie	Waarde voor partners	In hoeverre zien externe stakeholders (waaronder de AGGT-partijen) de meerwaarde is van het Onderzoeksprogramma binnen het ggz-veld?
Coherentie / Doeltreffendheid	Waarde voor partners	Wat is volgens externe stakeholders de meerwaarde van het Onderzoeksprogramma ggz?
Doeltreffendheid	Internationale samenwerking	Op welke manieren is internationale samenwerking en kennisuitwisseling gerealiseerd binnen het programma?
Doeltreffendheid	Aansluiten bij actualiteit	Hoe heeft het programma ingespeeld op trends, ontwikkelingen en actualiteiten?
	Toekomstige rol	Op welke manieren kan het programma in de toekomst blijven bijdragen aan het ggz-veld?
	Toekomstige rol	Hoe kan goed worden aangesloten bij andere relevante ZonMw programma's?

Bijlage C Geïnterviewde organisaties

Overzicht van organisaties die hebben deelgenomen aan interviews.

- UMC Utrecht
- UMC Groningen
- Karakter
- Windesheim
- Universiteit van Amsterdam
- ZonMw
- Nederlandse GGZ
- MIND
- NVVP
- NIP
- In Een
- Vereniging van Ervaringsdeskundigen
- AKWA GGZ
- VNG
- Pharos
- Vereniging voor verpleegkundige specialisten
- Nederlandse Huisartsen Gemeenschap

Bijlage D Digitale vragenlijsten

D.1 Projectleiders

De enquête voor de vragenlijst is uitgezet naar 113 projectleiders, 48 projectleiders hebben de enquête ingevuld (response rate 42%).

Enquêtevraag	Antwoord
Algemeen	
1. Bij welk type organisatie bent u werkzaam?	• Bedrijf • Kennis (en/of onderwijs) instelling • (Semi-)Overheidsinstantie • Stichting • Overig, namelijk ...
2. We benaderen u voor [titel van het project], klopt het dat u hierbij betrokken was als projectleider?	Nee, ik ken dit project niet Nee, maar ik was er wel bij betrokken als Ja, ik was inderdaad de projectleider van dit project gedurende (een gedeelte van) de looptijd
3. Wat was het startjaar van uw project?	<i>Jaar</i>
4. Van wat voor subsidieronde maakte het project deel uit?	• Kortlopend onderzoek • Middel langlopend • Langlopend onderzoek • Fellowships • Praktijkgericht onderzoek • Klinisch toegepast onderzoek • DITSMI • NWA • Internationaal • Implementatie • Impact leaders • Kwaliteitsgelden
5. In welke fase bevindt uw project zich momenteel?	• Voorbereiding • Lopende uitvoering • Eindfase • Afgerond
Uitvoering van het project	
6. Hoe zou u de samenwerking met ZonMw tijdens de uitvoering beoordelen?	Zeer slecht – zeer goed
7. Hoe duidelijk vindt u de communicatie en richtlijnen vanuit ZonMw?	Zeer onduidelijk - duidelijk
8. Heeft u voldoende ondersteuning ervaren vanuit ZonMw tijdens de verschillende fasen van uw project?	• Ja, volledig • Gedeeltelijk • Nee
9. Implementatie/stimuleren van impact	<i>Toelichtingsveld open</i>
– Proces	
– Communicatie	
10. Hoe beoordeelt u de haalbaarheid van de oorspronkelijke planning van uw project?	Zeer slecht – zeer goed
11. Is er sprake geweest van vertraging binnen uw project?	• Ja • Nee

	Indien ja, waar lag dit volgens u aan?
12. Heeft u gedurende dit project samengewerkt met andere ZonMw-programma's of projecten?	• Ja • Nee
Indien ja bij vraag 11: 13. Met welk(e) projecten?	Open invulveld
Indien ja bij vraag 11: 14. Hoe waardevol vond u deze samenwerking(en)?	Niet waardevol - zeer waardevol
Resultaten, toepassing en impact	
15. Wat voor kennisproducten zijn met name voortgekomen/verwacht u met name uit uw project?	[meerkeuze vraag, meerdere antwoorden mogelijk] • Wetenschappelijke presentatie, publicaties en promoties • Vertaling van kennis in een richtlijn, protocol, interventie en/of behandeling • (Open)software, andere tools, model, dataset • Training, voorlichtingsmateriaal, onderwijsmodules • Overig, namelijk:
16. Kunt u een beschrijving geven van de kennisproducten	Open invul veld
17. In welke mate zijn de volgende doelen van resultaten op toepassing van uw?	[Matrixvraag met helemaal niet – zeer sterk] • Benutting in de (zorg)praktijk • Benutting in beleid • Benutting in het bedrijfsleven • Benutting in wetenschap/(vervolg)onderzoek • Benutting in het onderwijs • Overig, namelijk:
18. In welke mate denkt u dat uw project bijdraagt aan: • Meer wetenschappelijke publicaties • Meer kennis over vroegdetectie en vroege interventies • Meer kennis over preventie • Meer kennis over de werking en effectiviteit van interventies	Helemaal niet – zeer sterk
19. In welke mate denkt u dat de resultaten van uw project bijdragen aan: • Beleidsinterventies • Zorginterventies • Implementatie van innovaties	Helemaal niet – zeer sterk
20. In welke mate denkt u dat de resultaten van uw project bijdragen aan: • Verbetering van de ggz-praktijk? • Terugdringen van het aantal mensen met een psychische aandoening? • Voorkomen van escalatie van problemen, onnodige chroniciteit en daarmee gepaard gaande lange behandeltrajecten? • Versterken van het herstelvermogen en het maatschappelijk functioneren van cliënten in de ggz	Helemaal niet – zeer sterk

• Versterken van de kwaliteit en de doelmatigheid van de zorg	
Vervolg	
21. Worden de resultaten al toegepast in de praktijk?	• Ja, breed • Ja, beperkt • Nog niet, maar er zijn plannen • Nee en er zijn geen concrete plannen
22. Op welke manier?	[Open veld]
23. Denkt u na over een vervolgproject of doorontwikkeling?	• Ja • Nee
Slot	
24. Welke verbeterpunten ziet u voor ZonMw met betrekking tot de uitvoering of ondersteuning van projecten?	[Open veld]
25. Welke inhoudelijke thema's zouden in de toekomst meer aandacht moeten krijgen in het ggz-programma van ZonMw?	[Open veld]
26. Is er iets anders dat u zou willen meegeven over uw ervaring met het ggz-programma van ZonMw?	[Open veld]

D.2 Commissieleden

De enquête voor de vragenlijst is uitgezet naar 22 commissieleden, 9 commissieleden hebben de enquête ingevuld (response rate 41%).

Enquêtevraag	Antwoord
Algemeen	
1. Hoe lang bent u al betrokken bij onderzoeksprogramma ggz?	• Minder dan een jaar • 1 tot 2 jaar • 2 tot 5 jaar • Langer dan 5 jaar • Ik ben niet meer betrokken bij het onderzoeksprogramma
Uitvoering van het programma	
2. Hoe beoordeelt u de organisatie en begeleiding van de beoordelingsrondes door ZonMw?	Zeer slecht – zeer goed
3. Hoe duidelijk zijn de beoordelingscriteria en instructies voor u als commissielid?	Zeer slecht – zeer goed
4. In hoeverre voelt u zich voldoende voorbereid om uw rol als beoordelaar goed te vervullen?	Zeer slecht – zeer goed
5. Wat zou u helpen om uw taak beter uit te kunnen voeren?	Open veld
6. In hoeverre vindt u de samenstelling van de commissie als geheel geschikt om tot goede oordelen te komen?	Niet geschikt – zeer geschikt
7. In hoeverre was er naar uw mening binnen de commissie voldoende inhoudelijke expertise op het gebied van diversiteit in onderzoek (bijv. culturele achtergrond, gender, sociaaleconomische positie)?	Geen expertise – zeer veel expertise
8. In hoeverre weerspiegelde de achtergrond van de commissieleden de diversiteit van doelgroepen in het ggz-veld?	Zeer slecht – zeer goed
9. Wat zou ZonMw kunnen doen om de diversiteit in commissies verder te versterken?	Open veld
Prioriteiten en focus van het programma	
10. In hoeverre sluiten de ingediende voorstellen aan bij de programmadoelen?	Zeer slecht – zeer goed

11. Vindt u dat de huidige beoordelingssystematiek goed in staat is om projecten met hoge maatschappelijke en wetenschappelijke impact te selecteren?	Zeer slecht – zeer goed
12. Is er volgens u voldoende samengewerkt met partijen uit het veld in de programmering van het GGZ programma?	• Ja • Nee • Weet ik niet + open veld voor toelichting
13. Kunt u uw antwoord toelichten?	[open veld]
14. Hoe evenwichtig vindt u de spreiding van thema's binnen een subsidie-oproep?	Zeer slecht – zeer goed
15. Hoe evenwichtig vindt u de spreiding van thema's binnen het gehele programma?	Zeer slecht – zeer goed
16. Wat vindt u van de bepaling van bepaalde thema's en aandachtspunten voor de subsidieoproepen?	[open veld]
17. Was er ruimte voor (her)prioritering van thema's binnen dit programma?	• Ja • Nee • Weet ik niet Indien ja: open veld voor toelichting
Positionering in het ggz-veld	
18. In hoeverre vindt u dat het onderzoeksprogramma ggz goed aansluit bij de actuele ontwikkelingen en behoeften in het veld?	Zeer slecht – zeer goed
19. Hoe bekend is het programma in uw professionele netwerk of werkomgeving?	Zeer bekend – zeer onbekend
20. In hoeverre sluit het onderzoeksprogramma goed aan bij andere programma's van ZonMw?	Zeer slecht – zeer goed
21. In hoeverre sluit het onderzoeksprogramma goed aan bij programma's buiten ZonMw?	Zeer slecht – zeer goed
22. Kunt u enkele voorbeelden geven van programma's waar onderzoeksprogramma ggz goed bij aansluit en waarom?	Open veld
23. Kunt u enkele voorbeelden geven van programma's waar onderzoeksprogramma ggz slecht bij aansluit en waarom?	Open veld
24. Wat zou volgens u kunnen helpen om de zichtbaarheid en positionering van het programma te versterken?	Open veld
Slot	
25. Welke verbeterpunten ziet u voor ZonMw met betrekking tot de uitvoering of ondersteuning van projecten?	[Open veld]
26. Welke inhoudelijke thema's zouden in de toekomst meer aandacht moeten krijgen in het ggz-programma van ZonMw?	[Open veld]
27. Is er iets anders dat u zou willen meegeven over uw ervaring met het ggz-programma van ZonMw?	[Open veld]

www.technopolis-group.com

www.zonmw.nl

MET KENNIS WERKEN AAN EEN
GOEDE GEZONDHEID VOOR IEDEREEN

ZonMw

Laan van Nieuw
Oost-Indië 334
2593 CE Den Haag
Tel. 070 349 51 11
www.zonmw.nl
info@zonmw.nl